॥ ॐ नमोयज्ञपुरुषाय॥ ओंनमोश्रीविनायकाय॥ ॐयज्ञंव्याख्यास्यामः॥ सत्रयाणांवर्णानां॥ ब्राह्मणक्षत्रिययोर्वैश्यस्य॥ वास्तंतुज्य
विधीयमानेसाध्यस्यं॥ सयोगाद्धृतिवेष्टंतोयज्ञोपवीतीदेवकर्माणिकरोति॥ प्राचीनापवीती॥ पित्र्याण्याचमनप्रभृतियेनाधिकरणेन
सयुज्येत॥ नेतेनव्यावर्त्तेत॥ नचच्यवेया॥ दित्यावृतांहुक्षणोद्वा॥ उत्तरतउपाचारः॥ प्राङ्ग्रायानिदेवकर्माणि॥ दक्षिणान्यायानिपित्र्या
ण्यासीनंन्यायंबाह्वृचं॥ वचनात्स्थानं॥ होतावकुर्यादनादिष्टे॥ त्रिप्रभृतिषुग्गणेषु॥ प्रथमोत्तमयोस्त्रिर्वचनमन्यत्रजपेभ्य॥ उत्तम
स्यवच्छंदोमानस्ये॥ ङ्गीमादिर्व्यंजनात्स्थानेंकारः प्लुतस्त्रिमात्रःशुद्धो॥ मकारान्तोवा॥ तंप्रणवइत्याचक्षते॥ वसानेमकारान्तं स
र्वेषुग्गणेषु॥ सप्तरोनुवाक्येषु॥ तेनार्द्धर्चेप्लुत्तरस्याः संध्ययावस्यतिपादंवातत्सततमित्याचक्षते॥ सर्वेषामृगाणांनां॥ धर्मोयेकर्म
संयोगे॥ नवोद्यंतोविदुरेषांपिकर्मस्वं॥ तेरेणप्रथमांपरिध्यनीयाचसतानार्थोर्द्धर्चेनकांक्षत्य॥ र्द्धर्चेन्यायश्चर्चोवचनादन्यादुर्द्धर्चेन्यांय
श्चर्गेवदो॥ वचनादुपाप्लुता॥ संस्कारंन्यायतांचब्राह्मणा॥ मेकस्वयींचोर्द्धर्चेस्तरांप्रणवः पुरोनुवाक्यायाः प्रणवाघाज्योर्द्धर्चेस्तरामुर्द्धर्चे
स्तरांवषट्कारःसमोवा॥ प्रणवोयेयजामहोवषट्कारः॥ सप्रैषाः प्रैषाश्चोर्द्धर्चेरुपां शुहविःषुदेवतानामधेयंचोपांप्युनिगमस्था
नेषुभूर्भुवइतिपुरस्ताज्जपोयेयजामहेवौषलोजः सहः सहओजस्वरित्परिष्टादितिचतुष्टयं॥ सर्वोस्फयाज्यास्वनुयाजेषु
तु॥ येयजामहेनास्त्यनुवषट्कारेचप्लुतेनयाज्यान्तेनवषट्कारस्यसंधानमप्लुतेनवातदुपांशुयाजेनास्ति॥ छ॥ १॥ प्लावयेदा
कारमावाह्वनंयेयजामहाश्युतादिः॥ पुरस्ताघाज्यानां॥ चतुर्मात्रायाज्ञिकीप्लुतिः॥ संध्यक्षराणांत्ताह्वस्योन॥ आ॥ ईकारोभवत
तुष्यस्थाने आऽकारोभवतो ऽन्यानिप्रकृत्याक्षराण्ये॥ कारोकरोच॥ प्रगृह्योयाज्यांते॥ विसर्जनीयोरिफितो॥ रेफमापद्यते॥
लुप्यतेरिफितो॥ नुस्वारंमकारो॥ न्याप्रकृत्याव्यंजनान्यो॥ कारोवषट्कारे॥ चतुर्मात्रःषकारावेन्तरोकारः॥ प्रकृत्यावोभोभूर्वो

स्यापुरोहितप्रवरेणाब्राह्मणस्य॥ मानवेतिवासर्वेषां॥ देवेद्रोमन्विद्ध॥ रिषिष्टुतोविप्रानुमदितः कविन्द्रस्तोब्रह्मसंशितो॥ घृताह्वनइत्स
वसाय॥ प्रणीर्यज्ञानां॥ रथीरध्वराणा॥ मतूर्त्तोहोता॥ तूर्णिर्हव्यबलित्यवसायास्यास्यंजुहूर्देवानां॥ चमसोदेवपानोरंइवाग्नेमिर्हि
वस्कंपरिभूरसीत्यवसायास्याध्वर्यवस्यन्नावाहयतिदिवताः॥ ४॥ आवहदेवान्यजमानाया॥ ग्निमग्नआवह॥ सोममावहेत्याज्य
भागा॥ वग्निमावह॥ न्द्रीषोमावावह॥ विष्णुवा॥ न्द्रीषोमावावहेंद्राग्नी आवहेंद्रमावह॥ महेंद्रवादेवंआज्यपांआवहा॥ ग्निहोत्राया
वह॥ स्वंमहिमानमावह॥ ववहजातवदग्नयजाचयजेत्या॥ वाह्योपविन्नेपार्ष्णिजानु॥ र्दक्षिणेनप्रोदरेण॥ भूमिमन्वारभ्यजपत्य
स्यैप्रतिष्टांयेमाछित्सिपृथिवि॥ मातर्मामाहिंसी॥ र्मामोदोषीमधुमनिष्ये॥ मधुवनिष्यिमधुजनिष्ये॥ मधुमतीमग्नयेदेवेभ्योवा
चंवदिष्यामि॥ चारुंमनुष्येभ्य॥ इदमहंपंवदन्नेनवज्रेण॥ पाप्मानंभ्रातृव्यमवबाधइति॥ सप्तदन्नेनया॥ ५॥ मानुषइत्यृ
क्को॥ देवसवितरेतंत्वावृणते॥ सहपित्रेविश्वानरेणं॥ द्रपूषन्बृहस्पतेप्रचवदप्रचयज॥ वसूनांरातोस्याम॥ रुद्राणांम्यो
म्यायां॥ स्वादित्याआदित्याअनेहसो॥ यदद्यहोतृवूर्येजिह्मंचक्षुः परापतात॥ अग्निष्टत्पुनराभरा॥ ज्ञातवेदाविचर्षणि
रिति॥ प्रवृतोजपित्वापोत्थायाध्वर्यार्दक्षिणेनप्रोदरेण॥ दक्षिणमंसमन्वारभ्याजपति॥ सव्येनाग्नीधोदक्षिणं॥ इंद्रमन्वारभाम
हे॥ होतृवूर्येपुरोहितं॥ येनायन्नुत्तमं॥ स्वर्देवाअंगिरस्वदिवं॥ षष्टिश्चाध्वर्यूनवतिश्च॥ पात्रा॥ अंतराद्यावापृथिवी विवृत्ना॥
सिनंतिपाकमधिधीरयेमि॥ स्योनेमेद्यावापृथिवीउभेइमे इति॥ षण्मार्वीरंहसःपातु॥ द्यौश्चपृथिवीचाहश्च॥ रात्रिश्चापश्चोष
धयश्च॥ त्यवसृज्यैंद्रीमावृत्तमावर्त्ते आदित्यस्यावृतमन्वावर्त्तइति॥ दक्षिणबाहुमन्वावृत्य॥ निरस्तः परावर्फोस्माद्दिष्टिय
वयंद्विष्म॥ तेनसहेति॥ होतृषदनाच्छुष्कतृण॥ मभयतः प्रतिछिद्य॥ दक्षिणापरमवांतरदेश॥ निरस्य॥ पउपस्तृणया॥ ॥२॥

शुष्कमुदगग्नेनिधायेदमहमर्वावसा॥ सदसिसीदामीत्यपविश्य॥ दक्षिणोत्तरिणमुपस्थंकृत्वा॥ प्रांचोपाणीप्रगृह्यजपति॥ नमोद्यावा
पृथिवीभ्यांहोतृभ्यां॥ पूर्वेभ्यांविश्वकर्मणोत्तनूपोमेस्थ॥ स्तन्वंमेपातंमामाहिंसिष्टं॥ मामासंतापमित्या॥ हवनीयंप्रेक्ष्यगार्हप
त्यंचो॥ दक्ष्मंसर्पन्नोहेषवामाकाशाइति॥ विश्वेदेवाः शास्तनतदद्यवोवानोमोमहद्ब्रह्मइतिजपित्वा॥ग्निर्होतावेत्वग्निर्होत्रंवक्षु॥
प्राविर्त्संधुते॥ यजमानेदंधेतत्सवसाय॥ योअग्निंहोतारमवृथाइत्कयांशु॥ घृतवतीमध्वर्यो॥ स्रुचमास्य॥ स्वदेवयुवं॥
विश्ववारामीळामहेदेवं इत्सन्यं॥ नमस्यामनमस्यां॥ न्यजामयज्ञियनिति॥ स्रुवावादाय्यपचप्रयाजान्यजति॥ द्धः समि
धः समिधाग्नआज्यस्येध्यंतितिप्रथम॥ स्तनूनपादग्न आज्यस्यवेत्वितिद्वितीयो॥ नराशंसोग्न आज्यस्यवेत्वितिद्वितो
यावसिष्टशुनकानामत्रिवध्यस्वानां॥ कएवसंकृतीनांराजन्यानांप्रजाकामानांचेलोग्नआज्यस्यध्यंतितृतीयो॥ बर्हि
रग्नआज्यस्यवेत्वितिचतुर्थः स्वाहाग्निंस्वाहासोमंस्वाहाग्निंस्वाहाग्नीषोमोविष्णुवा॥ स्वाहाग्नीषोमोस्वाहेंद्राग्नीस्वाहेंद्रंम
हेंद्रवा॥ स्वाहादेवाआज्यपाजुषाणाग्नआज्यस्यहविषोध्यंतितिप्रयाजयाज्याः॥ ७॥ अग्निर्वृत्राणि॥ त्वंसोमासिसत्प
तिरित्याज्यभागो॥ वार्त्रघ्नोपौर्णमास्य॥ मग्निःप्रत्नेमसोमगीर्भिरित्यमावास्यायांवृधन्वतो॥ जुषाणोअग्निराज्यस्यह
विषोवेतुजुषाणसोमाज्यस्यहविषोवेग्निमूर्ईत्याग्नेयस्यपुरोनुवाक्या॥ भुवोयज्ञस्येतियाज्या॥ ग्नीषोमाविमम॥ स्तपांशुया
जस्यपुरोनुवाक्या॥ जुषाणावग्नीषोमा॥ याज्यस्यहविषोवीतामितियाज्येदं विष्णुर्वषट्कृविष्णाविति वेष्टावस्य॥ जुषाणोवा
ग्नीषोमासवेदसा॥ युवमेतानीन्यग्नीषोमायस्यं॥ द्राग्नी अवसा॥ प्रचर्षणिभ्यइत्सेंद्राग्नस्यं॥ द्रमानसिं॥ प्रससाहिषइति
सान्नाय्यस्य॥ महेंद्रोयर्त्तुजसा॥ महेंद्रोनृवदितिमाहेंद्रस्य॥ द्रंवोविश्वतोमादयस्व॥ हविभिरितींद्रस्याप्रतिनिधः॥
॥ पिप्रिर्हिदेवानितिस्विष्टकृतः पुरोनुवाक्यायालग्निरग्नेः प्रियाधामान्ययाज्योमस्यप्रियाधामान्ययाळग्नेः प्रियाधा

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

मान्यया॥ ऊग्नीषोमयोः प्रियाधामानि॥ विष्णोर्वीर्याणि॥ ऊग्नीषोमयोः प्रियाधामान्य॥ यालिंद्राग्न्योः प्रियाधामान्यया॥ लिंद्रस्यप्रि
याधामानि॥ महेंद्रस्यवा॥ योद्देवानामाज्यपानांप्रियाधामानि॥ यक्षदग्नेर्होतुः प्रेयाधामानि॥ यक्षत्त्वंमहिमानमायजता॥ मे
ज्याइषः कृणोतु॥ सोअध्वराजातवेदाजुषतांहविरग्नेयदद्यविष्णोअध्वरस्येतियाज्या॥ वषट्कृत्योपस्पर्शन॥ ९॥ इलामु
पह्वास्यमान – स्यदक्षिणस्यपाणेः प्रदेशिन्यामनक्युत्तमेचपर्वणिमध्यमेच॥ वोवस्यतिनोतेहुतस्यप्राश्नामीषेप्राणायेति
पूर्वमजनमधरोष्टेनिलिपति॥ मनसस्पतिनोतेहुतस्यप्राश्नाम्यूर्जउदानायेत्फतरोष्टउत्तरमुपस्पृश्य॥ दक्षिणेनोत्तरेल्लां
धारयं॥ नप्रसारिताग्नि॥ रंगुलिभिरमुष्टिकृताग्नि॥ स्वयंपंचममादायमुखसंमितांधारय॥ न्हृदयसंमितांवा॥ १०॥ अद्भि
उपहूतंबृहत्सहंदिवासहसूर्येण॥ सहचक्षुषोपमांवृह॥ सहदिवासहसूर्येण॥ सहचक्षुषाह्वयता॥ मुपहूतंवामदेव्यं॥ सहांत
रिक्षेणसहवायुवासहप्राणेनापमांवामदेव्यं॥ सहांतरिक्षेणसहवायुना॥ सहप्राणेनह्वयाता॥ मुपहूतंरथंतर॥ सहपृथि
व्यासहाग्निना॥ सहवाचासहपशुभिरुपमांरथंतरं॥ सहपृथिव्यासहाग्निना॥ सहवाचासहपशुभिर्ह्वयतां॥ मुपहूतं
स्थास्तु॥ भवनमुपमंस्थास्तु॥ भुवनंह्वयतां॥ मुपहूतंचरिष्णुभुवनमुपमांचरिष्णु॥ भुवनंह्वयता॥ मुपहूतः सखाभक्ष
उपमांसखाभक्षोह्वयता॥ मुपहूताः सप्तहोत्रा उपमांसप्तहोत्राह्वयंता॥ मुपहूतागावः॥ सहाग्निरोपमांगावः॥ सहाग्निराह्व
यंता॥ मुपहूताधेनुः॥ सहऋषभोपमांधेनुः॥ सहऋषभाह्वयतामुपहूतावा॥ क्सहप्राणेनोपमांवा॥ क्सहप्राणेनह्वयता॥ मुपहूता
वाक्सहमनसोपमांवा॥ क्सहमनसाह्वयता॥ मुपहूतेलावृष्टि॥ रुपमामिलावृष्टिर्ह्वयता॥ मुपहूतेलात्वतुरि॥ रुपमामिला
तनुरिर्ह्वयता॥ मुपहूतादेसासिजुषस्वेमलहूति जणित्वेलामुपह्वयेत॥ ११॥ इलोपहूतोपहूते॥ लोपासमइलाह्वयता
ममिलोपहूता॥ मानवीघृतपदीमैत्रावरुणी॥ ब्रह्मदेवकृत॥ मुपहूतदेव्या अध्वर्यव॥ उपहूताउपहूतामनुष्या॥ यइ

मंयज्ञमवा॥ न्यचयज्ञपतिंवर्द्धन॥ उपहूतेत्यावापृथिवीपूर्वजेऋतावरी॥ देवीदेवपुत्रे॥ उपहूतोयंयजमानउत्तस्यांदेवयज्यायां॥ मुप
हूतोभूयसिहविष्करण॥ इदंमेदेवाहविर्जुषंतामिति॥ तस्मिन्नुपहूत॥ इत्युपहूयावघ्रायान्तरिलंचतुरवानित्यं॥ तेवाचयुर्थ॥
इलासिस्योनासिस्योनन्तत्सानः सुप्रजास्तीरायस्येषधाः॥ जुष्टजुष्टिंतेगमेयउपहूतउपह्वयंतेग्नीय॥ मुखस्यत्वाद्युम्नाय॥
सुरभ्यास्य॥ त्वायप्राश्नामित्य॥ न्तरेलांप्राश्नेयुतरांयजमानपंचमाः प्राश्नंया॥ मार्जनाद्वाग्यमन॥ मिदमापइतित्वेनांतर्वदि॥ षवि
त्रवतिमार्जयंते॥ परिदूतेब्रह्मभागे॥ न्वाहार्यमाहरंत्ये॥ षदक्षिणाकालः॥ सर्वासामिष्टीनां॥ नान्वाहार्योस्त्यादिष्टदक्षिणा
सः॥ एषतेअग्नेसमित्तयावर्द्धस्वचाचप्यायस्व॥ वर्द्धिषीमहिचवयमाचप्यासिषीमहीति॥ समिधमनुमंत्र्यत्रीननुयाजान्य
जति॥ १२॥ देवंबर्हिर्वस्रुवनेवस्रुधेयस्यवेतु॥ देवोनराशंसोवस्रुवनेवस्रुधेयस्यवेतु॥ देवोः अग्निस्विष्टकृत्सुद्रविणामं
द्रकविः सत्यमन्मायजी॥ होताहोतुर्होतुरायजीया॥ नग्नेयांदेवानयाम्य ५ अपिप्रेर्येतेहोत्रे अमत्सतेत्यवसाय॥ तांससम
नुधींहोत्रां॥ देवंगमांदिविदेवेषुयज्ञमेरयेमं॥ स्विष्टकृत्वाग्नेहोताभूर्वस्रुवनेवस्रुधेयस्य॥ नमोवाकेवीहीत्यनुयाजयाज्याः॥
१३॥ सूक्ताब्रूहीत्यक्त॥ इदंद्यावापृथिवीभद्रमभूदाधर्मसूक्तवाक॥ मुतनमोवाकमृध्यात्मसूक्तोव्यमग्ने॥ त्वंसूक्तवागसी
त्यवसायो॥ पश्रुतीदिवस्पृथिव्योरोमती – तेअस्मिन्यज्ञे॥ यजमानद्यावापृथिवीस्तामित्यवसाय॥ त्रांगर्यीजीरदानू॥ अ
त्रस्तू अप्रयेदे॥ उरुगव्यूतिअभयंकृतावित्यवसाय॥ वृष्टिद्यावारीत्यापान्नभुवोमयोभुवा॥ ऊर्जस्वतीपयस्वतीपयस्वती॥ सू
पचरणाच्चरणाच्चस्वधिचरणाच॥ तयोराविदीत्यवसाया॥ ग्निर्हविरजुषतावीवृधतमहोज्यायोकृतसोमोहविरजुषता
वीवृधतमहोज्यायोकृता॥ ग्निर्हविरजुषत्तावीवृधतमहोज्यायोकृतांग्नीषोमोहविरजुषेतामवीवृधेतामहोज्यायोक्रातां वि
ष्णुर्वोग्नीषोमोहविरजुषेतामवीवृधेतांमहोज्यायोक्राता॥ मिंद्राग्नीहविरजुषेतामवीवृधेतांमहोज्यायोक्राता मिंद्रोहविर

जुषतावीवृधतमहोज्यायोकृतमहेंद्रोवा॥देवाआज्यपाआज्यमजुषंतावीवृधंतमहोज्यायोकृताग्निर्होत्रेणहविरजुषतावीवृ
तमहोज्यायाकृतास्यामृधद्धोत्रायां॥देवगमायामाशास्तेयंयजमानोसावितिनामनीयजमानस्याभिव्याहृत्योत्तरंदेवयज्या
माशास्ते॥भूयोहविष्करणमाशास्ते॥आयुराशास्ते॥रूप्रजास्त्वमाशास्ते॥दिव्यंधामाशास्ते॥यदनेनहविषाशास्ते॥तदस्या
त्तदधा॥तदस्मैदेवारासंतां॥तदग्निर्देवोदेवेभ्योवनुतां॥वयमग्नेः परिमानुषाः॥दृष्टचवीतंचाभूदुभेचेनंन्नृतिवा॥द्यावापृथि
वी अंहसः॥पातांमहगतिर्वामस्यदंवनमोदेवेभ्यइति॥नमऽपेति॥बर्हिष्यंजलिंनिधायजप॥तिशंयोर्ब्रूह्यत्कृक्तः॥स्तछंयोरिति
शंयोर्वाकमुक्त्वोपस्पृश्य॥स्रुग्गदापनादि॥मंद्रयाज्यमार्गांतं॥परंमध्यमया॥नुयाजान्युत्तमया॥१४॥उपांशुगार्हपत्येयत्नीसंयाजे
ष्वरंति॥सोमंत्वष्टरंदेवानांपत्नी॥रप्पिंगृहतिमितियजति॥राकामिनीवात्योप्रजाकामस्यपूर्वेगृह्यते॥राय्यायस्संतेपयांसि
हलष्टारंतन्नस्तुरीपंदेवानांपत्नीरुतग्राव्यंतु॥राकामहंयास्रराके॥सिनीवालियास्रुवाद्रु॥रग्निर्होत्तागृहपतिर्द्वयमुत्तागृहप
तइतियथाहत्यद्रुसचइति॥जपित्वेलामुपह्वयतउपहूतेयंयजमानीतिवाविकार॥इलांताः पत्नीसंयाजाः ग्रंथ्यंतावा॥प्रत्ता
मुंचामीतिवेदंविमुच्ययोक्त्रमजलोपत्न्याः कृत्वा॥वेदंचमुक्त्र॥मद्भिर्वेदयोक्त्रे॥परिषिंचंजपति॥कामायत्वावेदोसि॥येनत्वंवे
दंदेवेभ्योविदोभवस्तेनास्मभ्यंवेदएधि॥वेदोसिविन्तिरसि॥विदेयंकर्मोसि॥करणमसिक्रियासंसनिरसि॥सनितासिसने
यंघृतवंतंकुलाडिनं॥रायस्पोषंसहस्रिणं॥वेदोददातुवाजिनमिति॥वेदेपत्नींवाचयति॥सातृणानिप्रगृह्य॥स्तरणेरून्यस्य
ति॥तंतुतन्वन्नित्यक्तस्तरण॥गार्हपत्यमावहिषस्तीर्त्वा॥पृणोसिसंपृण॥प्रजयामापशुभिरापृणेति॥वेदश्रोषमुपस्थाये
तेनाग्निब्रह्मणा॥याऽग्नेजातवेदा॥अंतरःपूर्वोअस्मिन्निषद्य॥सन्वंसनिंस्फविमुंचाविमुंच॥धेत्यस्मभ्यंद्रविणंजातवे
दइत्याहवनीयमुपस्थायो॥पस्पृश्येत्स्रुज्यते॥१५॥व्याख्यातोदर्शपूर्णमासौप्रकृतिरिष्टिपशुबंधाना॥मन्वयस्यप्रकृति ॥४॥

रित्यारभ्या॥स्तरणाज्यभागौस्विष्टकृतश्चयदिज्यतेतमावापइत्याचक्षते॥तत्प्रधानंतदंगानीतराणि॥तेषामभिनंकालेर्थैविभव॥स्तं
त्रलक्षणंतत्प्रदान॥मुच्चावचाभिर्देवताभिः संयुज्यश्रूयते॥तत्रदेवताविकारे॥तद्देवतेयाज्यापुरोनुवाक्ये॥निगमस्थानेषुचसोदे
वतापलक्षणं॥आवाहनउत्तमेप्रयाजे॥स्विष्टकृन्निगदेसूक्तवाकेवेज्यमानादेवतानिगच्छन्ति॥तस्मान्निगमस्थानान्य॥नुक्त्रा
मंतश्चविकारान्व्याख्यास्यामः॥पौर्णमासीविकारइत्यके॥वार्त्रघ्नीप्रतीया॥दमावास्याविकारइतिवृधन्वंता॥वनादेवोविकल्प
भूतो॥देवतातोहविष्टोवासन्निपातेहविष्टः सामान्यान्नियमः॥साप्तदश्यंचसमिधेनीना॥मिष्टिपशुबंधषु॥वचनादन्यत्काम्या
सूपांशुहविष्टा॥नुक्त्रामंतश्चव्याख्यास्यामः॥१६॥चोदनाप्रकरणेहविषा॥प्रतीकग्रहणं॥याज्यापुरोनुवाक्यानां॥नचेदन्योर्थसं
योगोद्विप्रभृतिषु॥चोदनानुपूर्व्येण॥देवतेनलिंगेनचोपसृष्टास्तदेवतास्वनधिगच्छत्सुलिंगेदेवतेनतुल्ये॥दुपसृष्टास्तुनिग
छंत्यभाक्षूंचैकैकस्मैदेवतायैहविश्चोद्यते॥तत्रयेप्रथमोपदिष्ट॥याज्यापुरोनुवाक्ये॥तेसर्वत्रप्रतीया॥नविष्टयः पृथक्कृत
श्चक्याः परिसंख्यानुं॥तत्रानादिष्टयाज्यापुरनुवाक्यास्रु॥गायत्रीत्रिष्टुभौतद्देवतेपरिच्छदुष्णिग्बृहत्यौवापरिहाथ॥वर्षीयसीत्तु
याज्यासमेवा॥यत्रतेषांलक्षणानांकिंचित्स्याद्धुवेहवामहेश्रुध्यग्नेदंबर्हिर्निषीद॥देवतानामेतिपुरोनुवाक्यालक्षणं॥न्य
ङ्ङिषिबजुषस्व॥मत्स्वाग्नेवृषभायस्व॥धीहिप्रदेवतानामेति॥याज्यालक्षणानि॥पुरस्तात्सुक्षणापुरोनुवाक्येवा॥परिष्टात्सुक्षणा
याज्या॥नधिगच्छन्तिद्देवते॥नमोभ्यांयजेत॥इममास्तृणन्बर्हिरुधं॥यत्वागीर्भिर्हवामहे॥एदंबर्हिर्निषीदत॥स्तीर्त्तबर्हिरो
नुषगासदेतोऽपेलानाऽहनोऽद्यगच्छ॥अंहेलतामनसेदंजुषस्व॥धीहिहव्यंप्रयतमाहुतंनऽत्कृधे॥द्विदेवतबहुदेव
तेषु॥प्राकृतीर्वाभिसंनमेत्प्राकृतीर्वाभिसंनमेत॥१७॥प्रथमोध्यायः समाप्तः॥७॥वसंतेब्राह्मणस्याग्न्याधेयं ग्री
ष्मेक्षत्रियेस्य॥वर्षास्वेवैश्यस्य॥शरदिवाऽग्निरः सर्ववर्णानां॥याथाकाम्यमृतूनां॥सोमेनयक्ष्यमाणस्यौपावास्यायांपौ

र्णमास्यावादधीत॥ शुद्धय क्षेत्रापुण्येनक्षत्रे॥ कृत्तिकाप्रभृतीनिप्रीणिफल्गुनीप्रभृतीनिच॥ १॥ अथेष्टिकालाः सद्योहादशाहेमा
सकृतोसंवत्सरेवाग्नेयेपवमानायेष्टिः॥ पौर्णमासीविकारो॥ ग्रआयुषेग्रेपवस्व॥ तंहिशश्वंतइळते॥ तेस्यामयेअग्नयइतिस्विष्ट
कृतो॥ ग्नेयेचपावकायाग्नेयेशुचये॥ द्वितीयामावास्याविकारो॥ ग्नेपावकसनःपावका॥ ग्निःशुचिव्रततम॥ उदग्नेशुचयो॥ ग्निमग्निं
हवीमभिः॥ ग्निनाग्निःसमिध्यतइतिस्विष्टकृतो॥ दितयेतृतीया॥ त्वमग्नेसप्रथाः॥ सोमयास्तइति सहूतावाज्यभागा॥ उतवाम
दितेमहि॥ महीमूषुमातरंसुव्रतानामृतस्यपत्नीमवसेहुवेम॥ सुविक्षत्रामजरंतीमुरूचींसुशर्माणमदितिंसुप्रणीतिं
प्रेद्धोअग्नइमोअग्नइतिविराजोस्विष्टकृत॥ श्वतस्रः कुर्वंतो॥ ग्नयेप्रथमामग्नेद्युम्नेनोयत्राजुह्वोर्चतस्त्वाग्निस्तोमेनेति
स्विष्टकृत॥ २॥ प्रथमेवासमानतंत्रेमध्यमेवाद्विहविषोवादित्यस्येंद्राग्नीद्वितीयाब्राह्मणस्याग्नीषोमीयोवैंद्रोराजन्यस्यवैश्य
देवोवैश्यस्य॥ विश्वेदेवासस्तीर्णेबर्हिष्याग्नेयावाहुयाः पूर्वाज्येनतनूदेवताः पुरस्तात्पुरोळाशास्याग्निंपवमानंपावकंच॥
शुचिंचोपरिष्टाद्विश्वेभिरग्ने अग्निभिरग्नेविश्वेभिरग्निभिरितिस्विष्टकृतोदितयेद्वितीया॥ मावास्याविकारस्ताक्षीणां
तनूदेवताभिरेकहविषस्त्र्यहंवैष्णवद्वितीयाग्निरपरमादित्यतृतीयाग्निरपरं॥ दशम्यविकृताग्नेयी॥ सर्वास्वाज्यांशुद्वयिष्ट
पांचदशयोंचसामिधनीनां॥ सप्तदशादित्यायां॥ चतुर्विंशतिर्दक्षिणाद्वादशद्वाश्वः॥ शतमानरथवासोजाश्व॥ द्वादश
रात्रंस्वयंहोमीस्यात्सप्तवदनंचातिथिभ्यश्च॥ दानमाहिताग्निव्रते॥ नानिष्ट्वापशुनामांपशुनामांसमश्नीयान्नानिष्ट्वाग्र
यणेन॥ नवानामोषधीनांफलानि॥ ३॥ पूर्वादर्शपूर्णमासाभ्यामन्वारभणीयेष्टि॥ राग्नावैष्णवः सरस्वत्यैसरस्वतेच॥ अग्ना
विष्णूमहितद्वांमहित्वं॥ पातंघृतस्यगुह्यानिनाम॥ इमेसुष्टुतिर्वोभियानोपयांजिह्वाघृतमाचरण्यत॥ अग्नाविष्णूमयि
धामप्रियंवांवीवोघृतस्यगुह्याजिघांसिराणा॥ इमेदेमेसघस्तुतादधाना प्रतियांजिह्वाघृतमुच्चरण्यत॥ पावकानः सरस्वती ॥५॥
माजुह्वानाजनीर्यत्तः सवावृध॥ पंचहविषमेके॥ ग्नयेभगिनेव्रतपतयेच॥ त्वमग्नेवीरवद्यन्नस्त्वंभगोन॥ त्वमग्नेव्रतपावयद्यवयं॥ पौ
र्णमासीविकारोधेनुश्चदक्षिणा॥ ४॥ काम्यांपुनराधेयमजानानस्याग्नेयोग्नयेच वैश्वानरायाहुसदृश्यमाणस्यवैश्वानरो
नत्रतय अप्रयातुपरावतः॥ अग्निर्नःस्रुष्टुतीरुप॥ पृष्टोदिविमध्यावर्षे पुनराधेयकालः॥ पुनर्वस्वूचनक्षत्रं॥ यावाषा
ढ्याउत्तरामावास्यामध्यंदिनश्चकालः॥ पंचकपालश्चाग्नेयः॥ सामिधेन्यश्चपंचदश॥ त्रिषुचप्रयाजेष्वग्निराग्नेविकृत
स्तनूनपादग्निमीळे॥ अग्निनाबर्हिरग्निचार्त्विज्यः पूर्वआज्यभागो॥ ग्निस्तोमेनबोधयेतिवा॥ ग्नेयेबुद्निमतग्नआयूषीस्कृत्त
रो॥ ग्नेयेप्रवमानायेह्यषुब्रवाणीतिवेदुमते॥ ग्निमूर्द्धेतिवोरत्नस्वते॥ यथावोदितंयजत्र॥ ग्नेनमस्यतिप्रथमा॥ तृतीयेहवि
षोद्वितीया॥ चतुर्थ्योस्विष्टकृतो॥ देवंबर्हिरग्नेर्वस्फर्वने॥ देवोनराग्नांसोग्नावस्फर्वने॥ ग्निन्नरंचतुरुषु॥ पूर्वेषुप्रयाजेष्वनु
याजयोश्वाविभक्तयइत्याचक्षते॥ ताश्चेवापांशू॥ तरश्चाज्यभागोहविश्च॥ सर्वाःसहपूर्वाभ्यामनुयाजाभ्यां॥ हविरंतंवाहविः
शेषवा॥ पुनरुत्स्फूतोजरत्संवायः पुनः संस्कृतः कद्रयोनद्वान्हिरण्यंवादक्षिणा॥ दितयेद्वितीया॥ मावास्याविकारा आ
ग्निवारुणीचा॥ त्वन्नोअग्नेवम॥ त्वन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वानिति॥ ५॥ अग्निहोत्रंजुहोति॥ सायंचप्रातश्च॥ पुराछायानासं
सर्गाद्गार्हपत्यादाहवनीयमुद्धरति॥ प्रभांत्यांरात्र्यां॥ प्रादुष्करणंनित्यधृतोगतश्रियः॥ शुश्रुवानब्राह्मणो॥ ग्रामणीराजन्य॥ उद्धि
यमाणउद्धरणाभ्यनामायदविद्वाब्रह्मविद्वांश्चकार॥ अन्हायदेनः॥ श्वकृमेहकिंचित्सर्वस्मान्मोद्भृतः पाहितस्मात॥ अमृताद्धु
तिममृतायांजुहोम्यग्निंपृथिव्याममृतस्यजिन्वे॥ तयानंतंलोकमहंजयामिप्रजापतिर्यःप्रथमोजिगायेति॥ राज्येतिप्रातर्वि
कारः परिसमुह्यहोष्यन्नृतंत्वसत्येनपरिषिंचामीति॥ त्रिस्त्रिरेकेकंपर्युक्ष्यदुत्ताव॥ सत्यत्वर्तेतिनपरिषिंचामीतिप्रातर्य
र्यज्ञस्यसंततिरसियज्ञस्यत्वासंततंसेनयानीति॥ गार्हपत्यातसंततामुदधारामाहवनीया॥ तंतुंतन्वंनिसंतरास्वापदेग

ते ६ ॥ प्रथमास्तमितेजुहोति ॥ दृश्यमानेवानक्षत्रउपोदयंव्युषितउदितेवा ॥ पुरस्तात्सुकालेमनः कुर्वीत ॥ तस्यापराधोग्रायश्चित्त ॥ मुन्नीयाम्युदित ॥ मातमनादासित्वाहुत्वावरंदत्वा ॥ भूरित्यनुमंत्रयेत ॥ हुत्वोदुत्याहवनीय ॥ मन्यंप्रणीयजुहुया ॥ स्ययोयवागूर्ध्वाज्यमित्यग्निहोत्रहवींषि ॥ नदध्यधिश्रयतिनायः प्रयानयत्याज्ये कुर्वातरुणेप्रत्यस्या ॥ ज्यस्यान्नयति ॥ पश्चादन्वाहार्यपचनाद्यजमानः प्रत्यङ्मुष्ट्वादित्यमुपतिष्ठते ॥ सत्यक्रतायत्वादक्षिणान्नयानीतिसाय ॥ मृतसत्यायत्वादक्षिणान्नयानीत्याहवनीयंप्रातरु ॥ त्तरेणान्वाहार्यपचनं ॥ यजमानस्यसंचरो ॥ दक्षिणतः पश्चादाहवनीयादासना ॥ मेवंगार्हपत्यात्पत्न्या ॥ वृष्टिरसिपापभानंमेवृश्च ॥ विद्यासिविद्यमेपापभानमित्याचामति ॥ वाचंचयच्छति ॥ ७ ॥ दक्षिणतोग्निहोत्रीमुपसृजति ॥ नचांतरेणसंचरेरन्नचशूद्रेणदोहये ॥ दग्नयेदेवेभ्योधुक्षेतिसायंजपति ॥ सूर्यायदेवेभ्योधुक्ष्वेतिप्रात ॥ रग्नायापिपासेस्त्रियांचैवैस्त्रियांबाधते ॥ स्त्रियावांबाधे ॥ ग्निहोत्रावत्सेनवीरेणेतिसायंप्रात ॥ रन्वाहार्यपचनेननवीरेणेतिस्त्रीवत्सायां ॥ रुभूतकृतः रुभूतंनः कृणुतेत्यपवर्षणादीचोंगारानार्हपत्याग्निरुत्याधिश्रयत्य ॥ ग्नायापिपासीयेना ॥ ग्निहोत्रस्थात्यागार्हपत्येनवीरेणेतिविकारो ॥ ग्नेष्ट्वाचक्षुषावेक्षयदिति ॥ समिधमादीप्यावज्योत्य ॥ समाप ओषधीनांरसेनेति ॥ स्रुवेणापः प्रत्यानीय ॥ प्रतितप्यन्नूष्णीं ॥ पुनरवज्योत्य ॥ त्रिरुपसादमुदगुद्वास्यानुच्छिन्ननिवनमोदेवेभ्यइतिदक्षिणतोंगारानुपस्पृश्य ॥ रुभूतायवदति ॥ रुभ्रत्रुल्हान्प्रत्रुल्य ॥ स्रुवंचस्रुचंच ॥ प्रतितप्यान्नयत्य ॥ ग्नायापिपासीनारुचास्रुवेणवीरेणेतिविकार ॥ श्रतुष्यंचक्रुष्वेावा ॥ स्रुवेस्तुवेचमत्र ॥ उन्नीतेस्रुचंसंमृज्ञातिसजूर्देवेभ्यः सायंयावभ्यइतिसायंजपति ॥ सजूर्देवेभ्यः ॥ प्रातर्यावभ्यइतिप्रात ॥ रुत्तरेणगार्हपत्यंस्रुचमुपसाद्य ॥ प्रादेशमात्रींपालांत्रीसमिधमादाय ॥ स्रुवंचसमथातिदूस्य ॥ गार्हपत्यमाहवनीयस्यपश्चा ॥ दुदगग्रेषुकुशेषु ॥ स्रुचमुपसाद्य ॥ समिधमभ्यादधात्यग्नाया

यापिपासीयेनसमिधाहवनीयेनवीरेणेतिविकारो ॥ द्वयंगुल्समिधमेतिदूत्याभिजुहोति ॥ ८ ॥ अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निस्वाहेतिसायं ॥ सूर्योज्योतिर्ज्योतिः सूर्यस्वाहेतिप्रा ॥ तर्दक्षिणंजानाच्यावेषद्वारासूपमाद्यात्तरामसमृजंसूष्णीं ॥ भूयसींपूर्वस्याःस्रुचिभूयिष्ठंकुर्यात्स्रुचोबुध्नेनांगारानुपस्पृश्य ॥ द्विरुल्वीस्रुचमुद्यम्योपसादयत्यगन्प्राणः [illegible] स्वर्गलोकंजिते जयाम्यभयंमेलोकताया अपुत्रताया अपशुतायाइति ॥ यजमानः पूर्वमाहुतिमनुप्राणित्यागन्नपान आत्मानं ॥ विजितेविजयाम्यभयंमेलोकताया अपुत्रताया अपशुतायाइत्युत्तरामन्वयानिति ॥ यायज्ञस्यसमृद्धस्याग्नीः सोमसमृध्यतामिति ॥ हुतयारुत्तरतः प्रतीचींसायंद्विरुपमार्ष्टुदीन्दक्षिणतः प्रातः ॥ पूर्वमुपमार्जनं कुशेषुनिलिपत्या षिधीः प्रीणामीतिमनसोत्तरंदक्षिणतः पाणिमुत्तानंनिसदधाति ॥ पिन्दन्प्राणामीतिमनसा ॥ द्विः प्रदेशिन्याप्राग्रेयो ॥ पश्चिमदुदङ्न्यवृत्य ॥ प्राग्दंडयामक्षणित्वा ॥ प्रत्यग्दंडांपर्यस्य ॥ निर्लिख्यप्रक्षाल्याचम्य ॥ प्रागुदीचीरपउत्सिच्य ॥ प्रागुदीचीमुद्गृह्य ॥ तेदक्होमेकर्मसंवेषुतुजुहुत्पूर्ण ॥ स्तेचमुत्तरेणगार्हपत्यंनिधाय ॥ ९ ॥ अई ॥ इहपुष्टिंपुष्टिपतिर्दधात्विहप्रजांजनयतुप्रजापतिः ॥ अग्नयेरयिमंतेपशुमंतेपुष्टिपतयेस्वाहा ॥ अग्नयेगृहपतयेस्वाहा ॥ अग्नयेस्वाहा ॥ तूष्णींचतुर्थीगार्हपत्ये ॥ तत्सवितुर्वरेण्यंभूर्वाक्रुवहुवंमभूयात्स्वाहा ॥ भर्गोदेवस्यधीमहि ॥ भुवः प्राणोभूयान्मूयेमभूयात्स्वाहा ॥ धियोयोनः प्रचोदया ॥ त्वर्णामसर्वंस्वंमेभूयात्स्वाहा ॥ अग्नयेन्नादायान्नपतयेस्वाहेत्यन्वाहार्यपचनेचतुर्थी ॥ महाव्याहृतिभिस्तिस्रोब्रह्मवर्चसकामस्य ॥ विकृताचतुर्थी ॥ याः स्रुच्यापस्त्रिधंताः करोत्यग्निहोत्रस्थात्यागार्हपत्यस्यपश्चा ॥ दंजलेोचयत्याः संत्वासृजामिप्रजयाधनेनेत्यंजालौ ॥ प्रतितप्यस्रुचंनिदधाति ॥ १० ॥ दक्षिणतोन्याजमानमुपप्रयंतो अध्वरमयमग्निः सहस्त्रिणउभावामयंतेयोनि ॥ रयमिहास्यृप्रन्नामितिषणं ॥ त्रिः प्रथमामुत्तमांचा ॥ युर्दो अग्नस्यायुर्मेदेहिवर्चोदाअग्नेसिवर्चोमेदेहि ॥ तनूपाअग्नेसितन्वं

मेपाह्य॥ग्नेयन्नजनं॥ तन्व१स्तन्मआपृणेधानास्त्वाशृतंहिमा॥द्युमंतंसमिधीमहि॥ वयस्वंतोवयस्कृतं॥ सहस्वंतः सहस्कृतं
मेंग्नेसपत्नदंभन॥ मदन्व्यासोअदाभ्यमितिजपित्वा चित्रावसोस्वस्तितेपारमशीयेतित्रिः॥ संत्वमग्नेसूर्यस्यवर्चसा॥ग
था:समृषीणांस्तुतेना॥ संप्रियेणधाम्ना॥ सपद्मायुषा॥संवर्चसासंप्रजया॥संप्रियेणधाम्ना१ संरायस्पोषेणगमिषीयसु
पवित्रया॥ मूस्यांभोवोभक्षीय॥ महस्थमहोवोभक्षीयोर्जस्थोर्जवोपक्षीय॥ रायस्पोषस्थरायस्पोषंवोभक्षीय॥ ११॥ रेवती
रमध्वमस्मिन्योनावस्मिंल्लोकेस्मिन्गोष्ठेस्मिन्क्षये॥ स्यामाशिष्यस्यांप्रतिष्ठाया॥ मिंहेवस्थेतेमापगातेति॥ गामभ्येतिसं
हितासिविश्वस्पूर्व्यूर्जामाविशागोपतेनेत्य॥ स्यालललाटमुपस्पृशेयो॥ पत्नाग्नइतित्रिचेना॥ ग्नेत्वन्नइतिचद्विपदेनगार्हपत्य॥मि
ळएह्यदितएहिसूनृतएहीति॥ गामभ्येति॥ काम्याएतमग्नयः कामधरणमिति॥ वत्सस्यललाटमुपस्पृश्य॥ सोमानंस्वरण
मितित्रिचे॥ नोत्तरतोन्वाहार्यपचनमंतरेणगार्हपत्याहवनीयौ॥ माहिंसंजपित्वाहवनीयमुपतिष्ठते॥ तत्सवितुर्वरेण्यं॥क
दाचनस्तरीरसि॥ परितेदूळभइतित्रिरे॥ तां॥ सर्वेषु॥ओजुष्टन्नह्वाव्याहृतिभिस्तिस्रस्तिस्रः समिधोन्याद्धात्याहवनीयेवेक
हावी॥ देवस्तंतुरस्यनुत्वारभे॥ माहंतद्भवच्छि॥न्सीत्याहवनीयस्य॥ दक्षिणतोङ्कारमुपस्पृश्य॥ ततोसितंतुरस्यनुमासंत
नुहिप्रजयापशुभीरायस्पोषेण॥ सुप्रजास्त्वेनसुवीर्येण॥ मानुषस्तंतुरस्यनुमारभस्व॥ मात्वंमद्भवच्छिक्षा असाविति॥ ज्यष्ठ
स्यपुत्रस्यनामाभिव्याहृत्य॥ यावंतोयाभवंक्षा॥ स्मनोजातपुत्रः॥ सत्येनावभृथमभ्यवैम्य॥ सुव्रतमित्याचम्य॥ वाचंविसृजते
१२॥ अथप्रातर्मुभुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिर्भूयासं॥ सुपोषः पोषैः सुवीरोवीरैः॥ भयंतेभयन्नो अस्तु॥ मनसान्तोपतिष्ठे
लोकमुपैमिस्वश्चेत्याहवनीयमन्त्रेवतिष्ठन्नितरावभयंतेभयन्नो अस्तु॥ वाचान्तोपतिष्ठे प्रजामुपैमिषश्चूश्चेतिगार्हपत्य
मभयंतेभयंन्नोअस्तु॥ प्राणेनन्तोपतिष्ठेव्यानमुपैम्यायुश्चेत्यन्वाहार्यपवन॥मभयंवोभयंन्नो अस्तु॥ कामेनवउपतिष्ठे॥

विन्नमुपैमिभूतिंचेतिसर्वो॥ त्समानं॥ समित्प्रमृत्याव्रतस्यविस्र्ज्ञा॥ दनेनचैवसायंप्रातरनुपस्थानंवाप्रातः॥ १३॥ प्रचत्सं
नग्नीत्समीक्षते॥ भयं॥ म्वोभयन्नो अस्त्विति॥ नर्यप्रजांमेपाहि॥ मानुषान्माभयात्पाहीतिगार्हपत्य॥ मथर्यपितुंमेपाहि॥ पित्र्या
न्माभयात्पाहीत्यन्वाहार्यपचनं॥ तमुत्तरेणगत्वा॥ ग्रांस्यपश्यून्मेपाहि॥ दैवान्माभयात्पाहीत्याहवनीय मन्नमन्नमिति॥ त्रिणिप
दान्यभ्युद्धृत्या॥ सकाशाद्वाग्यमन॥ मग्न्युपस्थानस्य॥ नर्यलुसंप्रवसंजपेद्यजमानंचपर्व॥ण्य॥ नृनयेतं हिकारणं॥ संधि
वेलयोर्वा॥ चम्यवाचयच्चा॥ पुनराचम्य॥ महाव्याहृतिभिर्विसर्ग्यश्चक्षुर्विषयग्नीनां॥ वाचंयच्छेत॥ १४॥ प्रोथार्य॥ स्तथोवे
वसमीक्षण॥ मागन्मवृत्रहंन्तम॥ मस्माभ्यंवसुवित्तमे॥ अग्निसम्राळभिद्युम्न मभिसह आयच्छस्व॥ ग्रांस्यपश्यून्मेजुगुप॥स्ता
न्मेपाह्येव॥ दैवान्माभयाद्जुगुपस्तस्मान्मापाह्येवेत्याहवनीयं॥ तृणापचयनंसमिदाधानंसर्वेष्वयमग्निः पुरीष्यो॥रयिमा
न्पुष्टिवर्द्धनः॥ अग्नेपुरीष्याभिद्युम्न॥ मभिसह आयच्छस्व॥ अथर्यपितुंमेजुगुपस्तेमेपाह्येव॥ पित्र्यान्माभयाद्जुगुप॥स्त
स्मान्मापाह्यवत्यन्वाहार्यपचनमयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यात्प्रजायावसुंवित्तमः॥ अग्नेगृहपतेभिद्युम्न॥ मभिसह आ
यच्छस्व॥ नर्यप्रजांमेजुगुपस्तोमेपाह्येव॥ मानुषान्माभयाद्जुगुप॥स्तस्मान्मापाह्येवेतिगार्हपत्यं॥ व्येवतोग्नीन्प्रवसति॥ तेनचै
वैत्सृज्यते॥ १५॥ वास्तोष्पतीयं॥ ध्रौव्ये॥ दद्मरात्रावरोहे॥ संप्रयतेष्वग्निष्टस्य॥ दक्षिणेयुक्त॥ उपोत्थचीवरं॥ वास्तोष्पतेप्रति
जानीह्यस्मान्त्स्वावेशोनएधीत्यनूच्यवास्तोष्पतेप्रतरणयेतियजति॥ हुतेचानाहितंत्यजेत॥ १६॥ समारोहयमाणोगार्हपत्येपाणीं प्रतितप्य॥ प्रा
णास्त्वांमृत्योरित्यहिमेप्राणानारोहेति॥ सकृत्सकृन्मंत्रेणद्विर्द्विस्तूष्णीं॥ मयंतेयोनिरितिवारणी प्रतितपति॥ सकृत्सकृन्मंत्रेणद्विर्द्वि
स्तूष्णीमेवमाहवनीयान्नित्यधृतादन्यस्मिन्ननस्तमितेचमंथनं॥ उपावरोहजातवेदः॥ पुनस्त्वंदेवेभ्यो ह्यंवहनः प्रजानन॥आ
युः प्रजां॥ रयिमस्मासुधेह्य॥ रिष्टोदीदिहिनोदुरोणइत्यात्मनोरण्योः॥ रुपावरोह्यमंथन॥ लौकिकेचालौकिकेवा॥ १७॥

इतिसांख्यायनसूत्रेद्वितीयोध्यायः ॥ ॥७॥ संस्थितायांपौर्णमास्यां ॥ मिंद्रायेष्टिर्वैमृधे ऽ॥मावास्याविकारः॥ इंद्रक्षत्रंमृगोनभीमोजुष्टोदमूनाअग्नेग्रहैतिसिष्टकृतो॥ दितेयमावास्यायांसंस्थितायांपौर्णमासीविकारो॥ यैवैमृधस्यतेसिष्टकृतो ॥ यावज्जीवंचप्रयोगआतीत॥१॥ अनागतेपर्वण्यामावास्येप्रवृत्ते॥भ्युदितेष्टि॥ग्नयेदात्रे॥ इंद्रायप्रदात्रेविष्णवेत्रिपविष्टायेति॥ निरुप्तेजानंस्तानेवद्विभ्रज॥ दग्नेदादोनोअग्नयृहतः॥सहस्रातेग्नातातूभरा॥ मावास्याविकारो॥ धनुश्चत्रीषुदक्षिणा॥ कोलेवामावास्यंनाभ्यावृत्ति॥ पिंडपितृयज्ञस्यास्ति॥२॥अतीतेपर्वण्यामावास्येप्रवृत्ते॥भ्युद्रष्टेष्टि॥ग्नयेपथिकृतइंद्रायवृत्रघ्नेवैश्वानरायवेश्वाहिवेध॥आ॥देवानांवार्त्रहत्याय॥सहदानु मृतीयनंवैश्वानरः मृतस्यज्योतिषस्पति॥अजस्त्रंभानुर्मीमहे॥नाभिंयज्ञानाममावास्याविकारो॥ दंडोपानहं दक्षिणा॥॥सांस्थितायांचामावास्यंनाभ्यावृत्तिः पिंडपितृयज्ञस्यास्ति॥३॥अग्नयेग्निमते॥भ्रावभ्रावभ्युद्वृत्ते॥पथिकृतेत्तरेणविहारं॥चक्रीवतिवृत्ते॥नियतानियत्तोच॥वीतयेमिथः संसृष्टेषु॥ विविचयेग्राम्येण॥ संवरायिप्रदाव्येन॥शुवयेकव्येणाक्षमतंवैदृक्षतेनव्याधिक्षायेरुद्रायाध्वानंगमिष्यन्पूष्णेपथिकृतेसार्वकामिक्यग्नयेकामायव्रतपतयेव्रतसेवलांग्रोष्याव्रत्यवाचरित्वाव्रतभृतेश्रुक्त्वाग्रहदाहेक्षामवतेमरुद्भ्योयमोप्रजातायां॥४॥अग्निमग्नीहवीमभिरग्निनाग्नि॥ समिध्यतेग्न आयाहिवीतयेयोअग्निंदेववीतयेकयानोअग्नेविवस्वामग्नेमानुषीः॥ कुवित्सुनोमानोअस्मिन्महाधनेश्वग्नउरोमहान॥ कद्रुद्राद्रायाश्यामेतवयमुत्वापथस्पते॥ पथस्पथोग्निः पंरेषुधामस्कामोभूतस्यभव्यस्यसम्राजेको विराजत्यश्यामतं॥त्वमग्नेव्रतभृच्छुचिरग्नेदेवंदहावह॥ उपयज्ञहविश्च्यनः॥ व्रतानिबिभ्रद्वृतपाअदाभ्योभुवानोदूतोअजरः सुवीरः॥ दधद्रत्नानिसुमृळीकोअग्ने॥गोपायनोजीवसेजातवेदः॥ कृष्णारजांसिपत्सुतस्त्वेवस्मिन्पुर्वणीकहोत्तर्मरुतस्त्वेषसंदृग॥आयातयमाविव॥शुभ्राहिरण्यस्रादयोवातविषोमरुतः श्रियेकमितिवा॥५॥

ज्ञातेयोसंविदानावहुदेवतामिष्टिनिर्वपेरन॥अग्निः प्रथमोवसुभिर्नोअव्यात्सोमोरुद्रभिरक्षतुत्मना॥इंद्रोमरुद्भिर्कृतुभाकृणोत्वादित्यैनेविरुणः शर्मयंसत॥समग्निर्वसुभिर्नोअव्यात्सोमोरुद्रियाभिस्तनूभिः॥समिद्रोरातेहव्योमरुद्भिः समादित्यैर्वरुणोविश्वेवेदाः संज्ञानमितिचजपेरन॥६॥मित्रंवयंदायाः पंचदशसामिधेनीरग्निनारयिगपस्यानइत्याज्यभागौ॥अग्निः सोमोवरुणोमित्रइंद्रोबृहस्पतिः॥सवितायः सहस्री॥ पूषानोगोभिरवसासरस्वतीत्वष्टारूपाणिसमनक्तुयंतेः॥ त्वष्टारूपाणिदधतीसरस्वतीपूषाभगंसवितोमदद्दातु॥ बृहस्पतिर्दद दिंद्रोबलंमेमित्रः क्षत्रंवरुणः सोमोअग्निः॥नूनोरास्सहस्रवदुतनोब्रह्मन्विषइतिसिष्टकृतः सहस्रंदक्षिणादेवतानुपूर्वापुरोनुवाक्येावन्निगमेषुयाज्यावदादेशेयथासंप्रेषितंवा॥७॥फाल्गुन्यांपौर्णमास्यांप्रयोगोदीक्षितायनानांवसिष्ठयज्ञस्यामावास्यायांसाकंप्रस्थाप्यस्यचपंचदशेवर्षाणिदाक्षायणयज्ञस्यसंवत्सरेसंवत्सरंवासर्वेषांनप्रयुंजानस्यनित्योदर्शपूर्णमासौवक्ष्येतेदाक्षायणायज्ञस्यपौर्णमासानिपूर्वैर्युरग्नीषोमीयोवाग्नेयः सान्नाय्यंचैंद्रंपौर्णमास्यामपरपक्षंदीक्षितव्रतोतिथिम्येवे॥ददातिसत्यव्रतोवाभ्यंजनहताविकपत्यूलितानिनवस्तेहविरुच्छिष्टान्नोनसोहित्वंप्राप्नुयात्सोमंराजानंचंद्रमसंभक्षयामीतिमनसाध्यायन्नश्नात्यामावास्यानिपूर्वैर्युरैंद्राग्नोवाग्नेयोमैत्रावरुणीचपयस्यामावास्यायामृतेनयाऽतवाविक्षुपुराऽग्नेर्यावाकादृङ्नावाह्यवाजिनोयजस्कन्नेमप्रयाजनिगरुछंतियथार्थवसूक्तयोकेवाजिनोदेवाहविर्जोषयिष्यंतेवर्द्धयिष्यंतेमहोदाय॥ करिष्यंते त्रान्नोभवंतुवाजिनोवाजेवाजइत्यृङ्नुरनवानंयजतिवाजिनस्याग्नवीद्वीत्यनुवषट्कारोयजमानोब्रह्माहोताध्वर्युरग्नीध्रश्चसमुपव्ह्यभक्षयंतिप्रथमोजघन्यश्चयजमाने॥यन्मेरतः प्रधावतियद्वासिक्तंप्रजायेत॥राज्ञासोमेनतदृयमस्मासुधारयामसिवाजोसिवाजिनमसिवाजोमयिधेक्षीतिभक्षमंत्र॥८ इ-दधस्याग्नेयः सरस्वत्यैचाग्नीषोमीयः सोपांशुयाजः सान्नाय्यंवैंद्रंपौर्णमास्यांव्रतानिचदाक्षायणयाज्ञिकान्याग्नेयः सरस्वतेवैंद्राग्नोमैत्रावरु

षीचपयस्यामावास्यायांसमानंवाजिनं॥ ९॥ सर्वसेनियज्ञऽआयानिहवींष्येकस्यामिष्टेपौर्णमासानिपूर्वाण्यर्चंतस्त्वास्माकमग्नेअ
ध्वरमित्युत्तरस्याग्नेयस्यनामावास्यांयजतेपिंडपितृयज्ञंतुकरोतिनत्वानकयज्ञेसाकंप्रस्थाप्येचविकारोह्येतुरस्ति॥ १०॥ सर्वसे
नियज्ञेनचमिष्टयज्ञेत्याख्यातः पूर्वाणिह्यामावास्यानिनपौर्णमासींयजतइतिदर्शपूर्णमासायनानिकम्यानियांचदृग्घंचसामिधेनी
नामाग्नेयाज्याग्नावैष्णवोपौर्णमासीविकारः सदायजतेन्यत्रपर्वणोदीक्षितः कृष्णाजिनंप्रतिमुन्यनमित्याचक्षतऽआग्नेयोद्वौ
वैश्वदेवोमावास्याविकारः सदायजतेन्यत्रपर्वणोदीक्षितः कृष्णाजिनंप्रतिमुचेतुरायणमित्याचक्षतेसंवत्सरप्रयोगेच॥ ११॥ सो
मीश्यामाकेष्टिर्वैष्णुयवीचैंद्राग्नऽआग्नेंद्रोवावैश्वदेवोद्यावापृथिवीयश्च॥ व्रीहियवानांसद्दंतावाज्यभागेइमंयज्ञायेतधामानिदिवीति
सौम्यस्यमधुपर्कोदेक्षिणयंवामस्यश्चुचिनुस्तोमद्यायेस्रुकर्माणः स्रुत्योमहीद्यौरुर्वीपृथ्वीवैश्वदेवद्यावापृथिवीयोश्वोपांशुविरा
जौस्विष्टकृतोवत्सः प्रथमजोदक्षिणासमानतंत्रावादर्शपूर्णमासाभ्यांदर्शपूर्णमासोवानवानामग्निहोत्रंवायवाग्यासायंप्रातरग्नि
होत्रींवानवानादयित्वातस्यैदुग्धेनसायंप्रातरग्निहोत्रंजुहुयातगार्हपत्येवास्थालीपाकंश्रपयित्वाग्नयणदेवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यः
स्वाहोकारेणाहवनीयेजुहुयात॥ १२॥ अर्द्धः॥ फाल्गुन्यांपौर्णमास्यांप्रयोगश्चातुर्मास्यानांचैत्र्यांवावैश्वनरीयपार्जन्येष्टिः पूर्वस्यांपौ
र्णमास्यांपर्जन्यायस्यव्रतऽउत्तस्या॥ वैश्वदेवमाग्नेयः सोम्यसावित्रोसारस्वतपौष्णोमरुद्भ्यः स्वतवइंद्रोवैश्वदेवीद्यावापृथिवीयश्च॥
हिरण्यपाणिमूतयऽउदीरय॥ पूषंतवव्रतेवयंनरिष्येम कदाचन॥ प्रचित्रमग्निंमथनीयाश्वासन्नेघृहविः घृतप्रुषंहविदेरवस्यायाग्नेयमथ्यमा
नायेतिसंप्रथितोभित्वादेवसवितर्महीद्यौरित्वाग्नेपुष्करादितिचतिस्रऽउतब्रुवंतुजंतवइतिजातायायंहस्तेनस्वादिमितिहस्तेन
धार्यमाणायोत्तरेप्रह्रियमाणायाग्निनाग्निः समिध्यतेत्वंह्यग्नेअग्निनातमर्जयंतेत्यग्निमंथनीयानवचप्रयाजाश्चत्वार्युत्तमा
यंतरेणचत्वारोदुरोअग्नऽआज्यस्यव्यंतूषासानक्तोअग्नऽआज्यस्यवीतांदेव्याहोतारोअग्नऽआज्यस्यवीतांतिस्रोदेवीरग्नऽआज्य

स्यवंतुसद्दंतावाज्यभागोसावित्रयावापृथिवीयोश्चोपांशुविराजौस्विष्टकृतोवत्सः प्रथम॥ जोदक्षिणानवानुयाजाः प्रथमद्वितीयौतुषलं
तरेणदेवीर्द्वारोवस्रुवेनवस्रुधेयस्यव्यंतुदेवीरुषासानक्तावस्रुवेनवस्रुधेयस्यवीतां॥ देवीर्जोष्ट्रीवस्रुवेनवस्रुधेयस्यवीतांदेवीरूर्ज्जाहुती
वस्रुवेनवस्रुधेयस्यवीतांदेवोदेव्याहोतारावस्रुवेनवस्रुधेयस्यवीतांदेवीस्तिस्रस्तिस्रोदेवीर्वस्रुवेनवस्रुधेयस्यव्यंतुसमानवा
जिनंसंस्थितायांपौर्णमासेसोमसानग्नंब्रह्मचर्यप्राङ्धः शेतवस्तुकलेवाज्यायातसत्यवदनंचांतशीलव्रतानि॥ १३॥ आषाढ्या
वरुणप्रघासाः फाल्गुनीप्रयोगस्यचैत्रीप्रयोगस्यश्रवणायांपौष्णांतानिवैश्वदेविकान्येद्राग्नेवारुणीपयस्यामारुतीकायश्विमं
मेवरुणतत्त्वायामिमरुतोयद्वयूयमस्मान्हिरण्यगर्भोयः प्राणतइत्याहवनीयाच्चाग्नीप्रणयंतिप्रेदंवंदेव्येतितिसृणामासीनः प्रथमा
मुत्तरेअनुसंयन्निलायास्त्वतिसाद्यमानेयोरिध्मयोरनेविश्वेभिः स्वनीकसीदहोतर्निहोतालंदूतद्रुत्यग्निप्रणयनीयायवतिचा
सीनः प्रथमामन्वेचत्वतूस्थित्वोत्सृज्यतऽउत्तस्यांवेदोहोतृकर्मोपाशुकायोगोमिथुनोदक्षिणाध्वर्योर्वेदंस्तृणातिवारुण्यानिष्का
षेणावभृथमेवेतियथासोमऽउरुंहिराजाश्रुतं॥ नेसमानमन्यद्वैश्वदेवेन॥ १४॥ कार्त्तिक्यांसाकमेधाः फाल्गुनीप्रयोगस्याग्र
हायण्यांचैत्रीप्रयोगस्याग्नेयनीकवतेपूर्वस्यांपौर्णमास्यामिष्टिः पूर्वण्हेनीकैर्द्वेषोद्वयाग्नेविश्वाभिरूतिभिः॥ रयिनोदेहिजी
वसे॥ सेनानीकेनमदिनेमरुद्भ्यः सांतपनेभ्यः सातपनोयानोमरुतः॥ सायंमंथ्यो गृहमेधेभ्यो गृहमेधेभ्योग्निनारयिंग
ृस्फानइत्याज्यभागो॥ गृहमेधासआगताबुध्यावस्त्वांचित्रश्रवस्तमयद्वाहिष्टमितिनस्विष्टकृतोननिगदमाहनसामिधेनीस्त्वा
द्याज्यभागप्रभृतीज्येलंतातस्यनिष्कायंप्रातः पूर्णदर्वाहुलेष्टिमरुद्भ्यः क्रीलिभ्यः क्रीलंबः पर्वतश्चिन्महाहविर्यैद्राग्नांतानि
वारुणप्रघासिकानिमाहेंद्रोवैश्वकर्मणश्चवाचस्पतियातेधामानिपरमाणीत्कपांशुवैश्वकर्मणाएकश्चाग्निः प्रणीयतत्रुष
भोदक्षिणनवाजिनंनावभृथोमयतिसमानमन्यद्वरुणप्रघासैः॥ १५॥ अपरण्हेपित्र्यात्रिहविरिष्टिः सोमायपितृमतेपितृ

भ्योवासोभवन्त्यः पितृभ्योबर्हिषद्भ्यः पितृभ्योग्निष्वात्तेभ्योग्निष्वात्तकव्यवाहनः स्विष्टकृद्भवतित्वंसोमप्रचिकितः सोमोधेनंत्वंसो
मपितृभिरितिसामस्यपिमतउदीरतामंगिरसोमयतामुपहूताआहंपिन्दनबर्हिषदइतिबर्हिषदामवस्रजयेवेहाग्निष्वात्ता
मित्यग्निष्वात्तानानामैकैकायाज्यार्द्वेद्वे पूर्वेपुरोनुवाक्ये असंततेनानाप्रणयेयेतात्तृषुरूत्यमग्नइलितइत्यग्नेः कव्यवाहनस्यप्रा
चीनापवीत्येतादेवतायजतिनिगमस्थानेषुचानुवर्त्तयतिपितृमेतंपरिहाप्ययज्ञोपवीतीजानूकूर्ण्यः संप्रैषेषुस्वधाशब्दक्रियमाणो
येस्वधामहेस्वधानमइति॥येयजामहेवषट्कारयोः स्थानेदक्षिन्याहार्यपचनात्परिश्रितेतरंत्यग्रणवेदिदक्षिणातिष्ठतिनचब
र्हिराक्रामत्यत्रसंगोजपानांकर्मणितूष्णींजपमंत्राण्युपसद्भिश्चेत्याचार्यः कर्मतुन्यायउक्तस्त्वेसैकासामिधेनी॥त्रिरनूच्यनार्षेय
माहापबर्हिषः प्रयाजानिष्ठानोअग्नेसत्वेतुनात्वंसोममहेभगमितीजीवनंतायाज्यभागाउपहूयेलांनप्राश्नंत्यवघ्रायभागा
नुप्रास्यंतिपितृभ्योदत्ते॥१६॥अयाविष्ठाजनयन्कर्वराणिसहिष्णुरुर्वरायगातुः॥सप्रत्नथादङ्गिरोभ्योअग्नेस्वाय॥तनूं
तनाभैरयतेतिजपंत॥उत्तरेणान्वाहार्यपचनंगत्वासरुमंदहंत्यावयमक्षन्नमीमदंतोपोषुशृण्वुहीत्याहवनीयमुपस्थायमनोन्वाहुवा
महइतिनृवेन॥दक्षिणाग्निमोमएनुमनः पुनरितिब्रुयुरग्निंतमन्यइतित्वेनाग्नेत्वन्नइतिचद्वेपदेनगार्हपत्यंतच्चक्षुरित्यादित्स
मुपस्थायापबर्हिषावनुयाजानिष्ठानसूक्तवाकेयजमानस्यनामगृह्णीतिउ॒ ताचत्र्यंबकात्संस्थाप्यमैत्रश्वरुरदितयेषामित्र
स्यचर्षणीधृतोमहाआदित्यः संस्थितायांपौर्णमासं॥१७॥शुनासीर्यंपौष्णंतानिवैश्वदेविकानिशुनासीर्यावायव्यंवयः सौ
र्यश्च॥शुनासीराविमांशुनंनः फालाइवाशुयंतमित्यनुवाकेन॥अध्वर्यवःश्वकृवंससस्यराणिंस्वदन्तीतिदिवोरुक्मइत्युपांशुसौर्यश्चः
श्वेतोदक्षिणागोर्वासीरंवाहाद्दशायोगंनवाजिनंसमानमन्यद्वेश्वदेवेनपौर्णमासंत्वमथ्यमान॥इंद्रश्वनशुनासीराविमंयज्ञंमिमिक्षे
तां॥गर्भोधत्तंसरस्वत्यै॥ययोरिदंविश्वंभुवनमाविवेशायोरानंदोनिहितोमहस्व॥शुनासीरावृतुभिः संविदानाइंद्रवंता हविरिदंजु

षेथां॥इंद्रायशुनासीरायस्रुचाजुहूतनाहविः॥जुषतांप्रतिमेधिरः॥ प्रहव्यानिघृतवत्त्सेमहर्यश्वायभरतासजोषाः॥इंद्रूश्रभिर्मुरुद्भिर्ब्रह्म
णासंविदानः शुनासीराहविरिदंजुषस्व॥शुनंहुवेमाश्वायंतः साकंमेधैरिष्टूत्वक्षंशुनासीर्यमाध्यांवापौर्णमास्यांसोमेनोत्सर्गः प
शुनेष्ट्वावापंचवर्षेषुपूर्वेद्युः शुनासीर्यमपरेद्युर्वैश्वदेवं॥१८॥विध्यपराधेप्रायश्चित्तमर्थलोपेप्रतिनिधिर्मूर्भुवः स्वः स्वाहा॥अया
श्चाग्नेस्यनभिशस्तिश्चसत्यमित्वमयाअसि॥अयासामनसाकृतोयासंहव्यमूहिषे॥अयानः कृणुहिभेषजंस्योहितिप्रायश्चि
त्ताहुतीसर्वेषुदोषेष्वाहवनीयः सर्वाहुतीनांजुहूश्चपात्रंचतुर्गृहीतंप्रायश्चित्तेष्वनंतरंदोषात्प्रायश्चित्तंनद्यन्निर्हृतेदोषप्रवृत्ति
रुक्तास्तिप्रत्यक्षविहितंचैकेषुदोषेषुप्रायश्चित्ततत्रोभेकुर्यात्सर्वप्रायश्चित्तंचाधिकारिकंचानुधृतंचेदाहवनीयमभ्यस्त
मियाद्वुविदाग्न्हेणेनोद्वरणंजातरूपंचकुंडेप्रबध्यार्यतोहरंतिरजतमभ्युदितेवरोदक्षिणाहवनीयेनुगेतगार्हपत्यादुद्व
रणमग्नेयंचेष्ट्वेतिघृतउदग्नेशुचयेविद्येतिषागार्हपत्येनुगतेपूर्वमध्यवसायाहवनीयमन्यंप्रणीयजुहूयात्सोमोह्येवादद्भुदव
सेदुभयोरनुगतयोगार्हपत्येत्वल्मुकादुत्तरारण्यामंथनमुल्मुकेविद्यमोनरणीभस्मनासंस्पृश्याग्नयेचतपस्वतेजनदूतेपावकव
तइष्टिः॥ आयाहितपसाजनेष्वाग्नेपावकोअर्चिषा॥ उपमोरुष्टुतिंमम आनोयाहितपसाजनेष्वाग्नेपावकदीद्यत॥ हव्या
देवेषुनोदधदित्यभ्युदितेयोरल्पयस्तमितेयोर्वान्येनवानष्टेयोः कारणनाग्न्याधेयेनोत्पादयेत॥१९॥ उपसृष्टाचेदग्निहोत्रीवाग्नेय
तसूयवसादितियवसमुष्टिंप्रयच्छेदुपविशेच्चेत॥यस्मान्दीषानिषीदसितंतोनोअभयंकृधि॥ प्रजाभ्यःसर्वाभ्योमृलनोमरुद्भ्यो
मीळ्हुषइत्यार्द्रदंडोनोशाप्योदस्रर्द्दिव्यदितिगायुर्यतपथावधात्॥इंद्रायकृण्वतीभागंमित्रायवरुणायचेत्यनुमंत्रयेतहूय्याय
वादद्याद्दूर्विर्षिस्कंनेछायंवोयथोराजसास्कृधितारजांसिवीर्येभिर्वीरतमाग्रविष्टायापत्येनेअप्रातासहोभिर्विष्णूअगन्व
रुणापूर्वहूतावित्यद्भिरुपनिनीयास्कानधितत्राजनिद्विवंदेवांस्तृतीयंयज्ञोगात्ततोमाद्रविणमं

तस्मिंपिन्दस्तृतीयंयज्ञोगात्तेनाभाद्रविणमष्टुपृथिवीमनुष्यांस्तृतीर्यंयज्ञोगात्तेनाभाद्रविणमङ्गित्यनुमंत्रयेतयद्ब्राह्मणोजुगुप्फर्नभक्षा
येदेतद्वुष्टस्यलक्षणंतस्यापः प्रतिपच्छेषविद्यमानेतेनसमानंनोषाभावेन्यदुत्पादयेत्तस्मिंद्रव्येविद्यमानेयत्सामान्यतमंमन्येततत्र
तिनिदध्यादेषप्रतिनिधीनांधर्मोविकारश्चान्यानामप्रत्तदेवतेदुष्टेनावृत्तिरस्तिहोत्रस्यन्यद्घीवः संस्कृत्यप्रयच्छेद्देवतायैनावृत्तिः
प्रत्तदोषस्तिलुप्येतस्विष्टकृदिलंभक्ष्याश्चाज्येनपरमन्यास्रुदेवतास्विष्टास्रुदुष्टेनवाशेषवतितंत्रेप्रदानमावर्त्ततेसर्वेष्टिरशेषे
कृतस्यानावृत्तिर्गुणलोपेसंनिपातप्रधानत्वान्मंत्रेनानुजपेदनुजपेदितिजातूकर्ण्योन्याय्यागृहीतेन्यास्रुवावाहितास्रुवोदिता
भ्यः प्रयच्छेदाज्येनावाहितायजेत॥ २०॥ इष्टिपशुबंधेषुसोमेचप्रायश्चित्तंब्रह्माजुहोत्यृग्वेदश्चेद्दोषः स्याद्भूः स्वाहेतिगार्हपत्ये
यजुर्वेदश्चेद्भुवः स्वाहेत्यन्वाहार्यपचनेसोमेन्वाग्नीध्रीयेसामवेदश्चेत्स्वः स्वाहेत्याहवनीयेभूर्भुवः स्वः स्वाहेत्यजायमानेदोषनु
पस्थायप्रसर्गेप्रतिदि-मुपस्थानमुपस्थायाग्रसर्गेयथाप्रोथ्यसमारोह्याग्रसर्गेमथनंनारण्यारस्त्रुयस्थानंनाहोमेनानिज्य
यावाग्नीनुत्सृजेत्प्रायश्चित्तंकृत्वातीतानिकर्माप्रेतिनिदध्यात॥ २१॥ इतितृतीयोध्यायः॥ पत्नीयजमानोव्रतमश्नीयातां
प्रोग्वत्सापोकरणाद्यदन्यन्मांसलवणमिथुनमासेभ्योयेनचद्रव्येणयक्ष्यमाणस्यात॥ अग्नीनन्वाधातीष्टिपशुबंधेषुपूर्वेद्युरह्न
नीयेमहाव्याहृतीनांमयाप्रथमयागार्हपत्येदक्षिणाग्नौमध्यमयाहवनीयेदन्नमांसमस्तामिर्मीहाव्याहृतीनांवास्थानेचतस्रोवि
हव्यस्यानुपूर्वेणोपस्थानंचत्रोषेणापनः शोशुचदघमितिसप्ताग्नेनयसुपथाराधसइतिवरुणाभिमाग्नयेवाचमिमे अग्ने
स्तोममित्तिचोपस्थानसूक्तायांतूष्णींप्रागहोरात्रंमहाव्याहृतिभिः पेयंकौशीतकंविहव्येनारुणमुत्तमं॥ २॥ पिंडपितृयज्ञोपरा
ह्णेहमावास्यायांदक्षिणाग्नेः पुरस्तादुपस्थाल्यांपाकेस्थंडिलेपात्रीमुलूखलमुसलेचसंसाद्य॥ गार्हपत्यस्यपश्चाद्दक्षिणाग्नेरुकुंडेषुस्थं
निधायोपरिष्टाद्विहींन्याच्यांपूरयित्वाछूर्पस्थालीमाच्यसव्यंजानुनीचीमुष्टिनाव्रीहीन्गृह्णतिपिन्दध्यायन्यथोबिलाश्रितः स ॥ ११ ॥

स्यात्पत्न्यासकृत्कलीकृतादक्षिणाग्नेश्चपयित्वाभिघार्यप्रसंचमुद्वास्यावसथिपरिसमुह्यपरिस्तीर्यपर्युक्ष्यदक्षिणंजान्वाच्यज्ञोपवी
तीप्राङासीनोमेक्षणेनजुहोति॥ ३॥ अग्नयेकव्यवाहनायस्वाहासोमायपितृमतेस्वाहायमायांगिरस्वतेपितृमतेस्वाहेतिमक्षणमनु
प्रहृत्यदक्षिणाग्निरपहृताअक्रुरारक्षांसिवेदिषदइतिस्रुवेणानूत्पूज्याभृक्ष्य॥ येरूपाणिप्रतिमुंचमानाअसुराः संतः स्वधयाचरंति
परापुरोनिपुरोयेभरंत्यग्निष्टाल्लोकात्प्रणुदात्यस्मादित्फल्गुकमुन्मृष्टस्यदक्षिणार्द्धेनिधायमूलैकुशान्सकृच्छून्मुन्मृष्टनिधायासा
वर्वनेनिक्ष्वेयेचत्वामत्रान्वितिपितृनोमादित्रयकुशेषपानिषिंचत्यवाचीनपाणिनेवदक्षिणतः पितामहस्यप्रपितामहस्यचासोवत
त्तेयेचत्वामत्रान्वितिपिंडान्यथावेनीजतंनिधायोभावेकस्मिन्पितृपिंडेनजीवपितुरस्तिनजीवांतर्हितायत्रक्वचोवापितांतेभ्यः पुत्रा
होमांत्तवात्रपितरोमादयध्वंयथाभागंपितरआवृषायध्वमित्सकृदञ्चर्योवृत्रत्रिरातमनादासित्वामीमदंतपितरोयथाभागमवीवृधंतेति
प्रतिपर्यावृत्यतथैवावनेज्य॥ ४॥ नमोवः पितरोजीवायनमोवः पितः शोषायनमोवः पितरोघोरायनमोवः पितरोरसायनमोवः पि
तरोबलायनमोवः पितरोमृत्यवेनमोवः पितरोमन्यवेनमोवः पितरः स्वधायैनमोवः पितरः पितरोनमोवोये अत्रपितरः पितरस्थ
यूयंतेषान्मेष्टाभूयास्थयद्वहपितरोमनुष्यावयंतेषांश्रेष्ठाभूयाः स्मयाअत्रपितरः स्वधायुष्माकंसायद्वहपितरएधनुरस्माकंस
गृहान्नःपितरोदत्तसतेतद्वः पितरोवासोवध्वंपितरइतित्रीणिसूत्राण्युपन्यस्योर्जवहंतीरमृतंघृतंपयः कीलालंपरिस्रुतंस्वधास्थतर्पयत
नः पितृभ्यस्रुदकंदार्ष्टेनानीयावघ्रायपिंडानवधायप्राश्नीयात्ब्राह्मणायवादद्यादेवाभ्यवहरेन्मध्यमपिंडंपत्नीपुत्रकामाप्राश्नी
यात्आधत्तपितरोगर्भंकुमारंपुष्करस्रजंयथेहपुरुषोसदित्फल्गुकमग्नेःकृत्वासकृदाच्छिन्ननुप्रकृत्याग्निहोत्रंयथाग्नेवसायं
प्रातः स्वयेहोमश्चपर्वण्येतेनैवधर्मेणानाहिताग्नेः पिंडपितृयज्ञः क्रियेत॥ ५॥ दक्षिणेतान्यायंब्रह्मकर्मेपश्चात्तुपित्र्यायां
यजमाननिमित्तोविपरीतायाग्नेणयजमानमासनंसमानंहोत्रात्तृणनिरसनंतथोपवेशनंकर्मादौदेशापृथक्कृचप्रागग्रताविका

रोबृहस्पतिर्ब्रह्मासयज्ञंपातुसयज्ञपतिंसमांपातु॥ बृहस्पतिर्देवोब्रह्माहंमानुषोभूर्भुवःस्वरोइतिस्रुक्पवित्रयसाक्ष्यंचसर्वकर्मणांमंत्रवत्स्रुवा
ग्यमनंसर्वास्रुगतिषुयथाव्रजंतान्यथातनः प्रस्तरंसनुसोमस्यप्रणीयमानेसहधेनोपवेशनमस्योब्रह्मणोग्न्याधेयेसर्वेषांवाकर्म्मप्रस
वायामंत्रितऽमित्स्रुक्स्रुवयथाकर्मप्रसौति॥ ६॥ प्रणीताकालेवाग्यमनंहविष्कृत्वाविसर्गइष्टेचस्विष्टकृत्सानुयाजप्रसवेनविसर्गोमि
त्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षआग्निंत्रंप्रतीक्षेदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामीतिप्रतिगृह्यपृथिव्या
स्त्वानाभौसादयाम्यदित्याउपस्थइतिप्राग्दंडंस्रुवंलिलेनिधायोपकनिष्टिकयांगुष्टेनचाग्निंत्रंगृहीत्वाग्नेष्टुस्येनाघ्राम्मीति
घ्राउयासंवादंछांतिरसीत्याचम्यप्राणात्संसृतिंप्राणपाअसिप्राणंमेपाहीतिनासिकेमुखंवचक्षुष्पाअसिचक्षुर्मेपाहीतिचक्षु
षीश्रोत्रपाःअसिश्रोत्रंमेपाहीतिश्रोत्रे॥ इंद्रस्यत्वाजठरेसादयामीतिनाभिं॥ कोदात्कस्मादात्कामोदात्कामायादात्कामोदाता का
मःप्रतिगृहीताकामैतत्तइत्प्रत्याहार्यंप्रतिगृह्यब्रह्मन्प्रस्थास्यामीत्स्रुक्तोदेवसवितरेतत्तेयज्ञंप्राहुर्बृहस्पतयेब्रह्मणे॥ तेनयज्ञ
वतेनयज्ञपतिंतेनमामव॥ देवेनसवित्राप्रसूतइतिजपित्वोंप्रतिष्टेतिप्रसौतिप्रणीतास्रुविमुक्तासूत्सर्जनेब्रह्मणःप्राशनं
ब्रह्मभागस्य॥ ७॥ अदब्धेनत्वाचक्षुषावपश्यामिरायस्पोषायस्रुप्रजास्त्वायस्रुवीर्याय॥ अग्नेर्जिह्वासिसुहूर्देवेभ्योधाम्नेधाम्ने
मेभवयजुषेयजुपइत्याज्यमवेक्षतेपत्नीतेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिवैश्वदेवमसीत्यासन्नंवेदोयजमानोध्रुवाअसदन्नृतस्यत्वा
नोसुकृतस्यलोकेतविष्णोपाहिपाहिपाहियज्ञंपाहियज्ञपतिमित्यासन्नानिहवींष्यभिमृश्यपाहिमांयज्ञनमित्यात्मानंनृष्टिर
सिपाप्मानंमेवृश्चविद्यासिविद्येमपाप्मानमित्याचम्याग्नेव्रतपतेव्रतंचरिष्यामितच्छकेयंतन्मेराध्यतामिदमहमनृतात्सत्यमुपैमी
त्याहवनीयेसमिधमाधायवाचंयच्छेत्यग्नेवायोविद्युच्चंद्रमःसलोकतांवोन्वीयेतिध्यायायत्कामोवास्यादनुपदस्यमन्नाद्यमाप्नवा
नीकाशंसमुद्रंवा॥ ८॥ मयीदमिंद्रइंद्रियंदधात्वस्मान्नायामघवानःसचंतां॥ अस्माकंसत्वाशिषःसत्यानःसंत्वाशिषइतीत्ल

DR. HARI DAS MEMORIAL

यामुपक्ल्प्यमानायांब्रपिन्वस्यप्राणंमेपाहिप्रजांमेपाहिपशून्मेपाहिब्रह्ममेधुक्ष्वस्रुत्रंमेधुक्ष्वविशोमेधुक्ष्वदिशांकृधि
रसिदिशोमेकल्पंतांकल्पंतांमेदिशस्तासुस्रुतासुराध्यासमत्रपितरोमादयध्वंयथाभागंपितरआदयध्वमितिबर्हिष
दंपुरोलाशमभिमृशत्यामीमदंतपितरोयथाभागमावृषायतेतिप्रत्यवधायप्रजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान्यस्यानक्षिरसि
मामेक्षेष्टाअमुत्राअमुष्मिंल्लोकेहचेत्याहार्यमभिमृश्यानुयाजेषिष्टेषुव्यूहतिस्रुचावग्नेरग्नीषोमयोरुज्जितिमनू
ज्जेषंवाजस्यमाप्रसवेनग्रोहामीत्युत्तानेनदक्षिणेनजुहूंप्राचीमग्निरग्नीषोमोतमपनुदंनुयोस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मोवा
जस्यैनंप्रसवेनापोहामीतिनीचासव्येनोपभृतंप्रतीचींयथादेवतमन्यत्रानिष्टेगृहपतौगार्हपत्येस्रुवेणजुहोति ९ यंवां
देवाअकल्पयन्नूर्ज्जोभागंशतक्रतूरदंवांतेनप्रीणामितस्यनृतपतमहहाहाहुहुस्वाहागंधर्वाभ्यांनारीष्टाभ्यांमहह
हाहाहुहुभ्यांस्वाहा अग्नेपृथिव्याअधिपतेवायोंतरिक्षस्याधिपतेसवितःप्रसवानाधिपतेसूर्यनक्षत्राणामधिपतेसो
मौषधीनामधीनामधिपतेत्वष्टःसमिधांरूपाणामधिपतेमित्रसत्यानामधिपतेवरुणधर्माणामधिपतइंद्रज्येष्ठा
नामधिपतेप्रजापतेप्रजानामधिपतेदेवादेवेषुपराक्रमध्वंप्रथमाद्वितीयेषुपराक्रमध्वमित्येवमेकोत्तरमेकादशि
भ्योविश्वेदेवास्त्वयस्मिंश्चास्मिरेकादशिनउत्तरोत्तरवर्त्मानउत्तरसत्वानोविश्वेवैश्वानराविश्वविश्वमहसहमाव-
तास्मिन्नस्तण्यस्मिन्स्तेस्मिन्कर्मण्यस्मादिष्यस्यांप्रतिष्ठायामस्यांदेवहूत्यामयंमेकामःसमृध्यतांस्वाहेतियत्का
मोभवतीप्रजापतइतिचतुर्थी १० आप्यायतांध्रुवाहविषाघृतेनयज्ञंयज्ञप्रतिदेवयंत्रुः सूर्यायाअधोदित्याउप
स्थउरुधारापृथिवीयज्ञेअस्मिन्नित्याप्यायतिध्रुवांसमिष्टयजुर्ह्यमानमन्वारभतेसदःसिसन्मह्यांसर्वमसिसर्वं
मेभूयाःपूर्णमसिपूर्णंमेभूयाअक्षितिरसिमामेक्षेष्टाअमुत्राअमुष्मिंल्लोकेहवेतिपूर्णपात्रमभिमृश्यदिशोव्युदु

छति प्राच्यादिशा सह देवाऋत्विजो मार्जयंतां दक्षिणयादिशा सह मासापेतरो मार्जयंतां प्रतीच्यादिशा सह गृहाः पशवो मार्जयंतामुदीच्यादिशा सहाप ओषधयो वनस्पतयो मार्जयंतामूर्ध्वयादिशा सह यज्ञः सवत्सरो यज्ञपतिर्मार्जयंतामिति सरुग्यजुर्मंत्रेणाहिर्हिंस्रूष्णीमापोहिष्ठायाभिस्तिसृभिरभिमृश्याछायं वोयय योरोजसेति प्राचीर्निनीयोदीचीर्वा समुद्रवः प्रहिणोमि स्वां योनिमभिगच्छत अरिष्टा अस्माकं वीरा मापरासेचि नो धनमित्यभिमंत्र्य शंनो देवाभिष्टय इत्यभिरुरोभिमृश्य समिंद्रणः संवर्चसा पयसा सन्तनूभिरगन्महि मनसा संशिवेन त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायइति प्राणान्नु नो मार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टमिति मुखं विमृज्य ११ अर्द्ध विष्णुर्क्रमाक्रमते दक्षिणाद्देवः श्राणिदेशादाहवनीयादिति विष्णुर्व्यक्रंस्वजागतेनछंदसातमहनुर्व्यक्रंसततो निर्भक्तः सयोस्माद्द्वेष्टियं चवयं द्विष्मइत्यभ्युद्धृत्य दक्षिणंपादं हीनतरं सव्यमंतरिक्षे विष्णुर्व्यक्रंस्त्रैष्टुभेनछंदसेतिद्वितीयं पृथिव्यांविष्णुर्व्यक्रंस्तगायत्रेणछंदसेतितृतीयं दिक्षुविष्णुर्व्यक्रंस्तस्तानुष्टुभेनछंदसेतितिर्यग्विक्रामतिसमानउदर्कोगन्मस्यरितिप्राङीक्षते संज्योतिषाभूमेत्याहवनीयं समहं प्रजयासं मयाप्रजासं महं रायस्पोषेणसं मयारायस्पोषोवसुर्यज्ञोवसीयान्भूयासमितिप्राङेवास्यंयभूर सिश्रेष्ठोरश्मिरायुर्दाअस्यायुर्मे देहिवर्चोदाअसिवर्चोमेदेहितनूपाअसितंमेपाहिदमहमहमाभ्योदिग्भ्योस्येदि वोस्मादंतरिक्षात्स्मादन्नाद्यात्स्येप्रतिष्ठायैद्विषंतंभ्रातृव्यंनिर्भजामिनिर्भिक्तोद्विषन्भ्रातृव्यइत्यादित्यमुपस्थायं द्रामावृतमावर्त्तआदित्यस्यावृतमन्वावर्त्तइतिदक्षिणंबाहुमन्वावृत्यसव्यावृदेत्यगार्हपत्यमग्नेगृहपतेसुगृहपतेसु गृहपतिरहंत्वयाग्नेगृहपतिनाभूयासंसुगृहपतिस्त्वंमयाग्नेगृहपतिनाभूयाः अस्थूरिनोगार्हपत्यानिसंरुजातं हिमास्यममुष्मादितिपुत्रनामान्यभिव्याहृत्य भूर्भुवःस्वः संमाकामेनगमयेत्यस्योगारमुपस्पृश्ययज्ञोबभूवस- १३

आबभूवसंप्रजयेसउवाचधेपुनः सदेवानामधिपतिर्बभूवसोस्मानधिपतीन्नृणोत्विति जपित्वातथैवाचम्याग्ने व्रतपतेव्रतमचारिषंतदशकंतेनाराधंयएवास्मिसोस्मीत्याहवनीयेसमिधमाधायविसृज्यवाचं १२ योनोदूरेद्वे ष्टियोनोअंतिसमानोविष्णोअरणश्चिदग्नइध्मस्येवप्रख्यायतोमाकस्योछेषकिंचनेत्याहवनीयस्यविक्षामाण्युप- समस्यगोमाअग्नइतिनृचंजपत्युदयं तच्चक्षुःसंदृशस्तेमाछिषियत्तेतपस्तस्मैतेमारक्षीत्यादित्यमुपस्थायतथै वावृत्यसव्यावृदुपविश्यदंहविःप्रजननंमेअस्युदशवीरंसर्वगणंस्वस्तयेआत्मसनिंप्रजासन्यमयसनिंलोकस निअग्निःप्रजांबहुलांमेकरोत्वन्नपयोरेतोअस्मासुधत्तेतियोभक्षंप्रजातिकामोदधिक्रांव्नोअकारिषमितिवासं बभूवदधिभक्षाःसंयज्ञपतिराशिषेतियजमानभानभागंप्राश्नासमिष्टयजुषासहप्रवसतिजुहोति १३ जीवतः कर्माणिविसमासेचेदग्निंप्रेयान्मरणांतमेकाहेष्वनास्तितस्यसमापनमाहवनीयेसर्वाणिहवींष्यनुप्रहृत्यसंहा र्यरोमनखानिप्रतस्यात्सुत्याकंकृत्यदक्षिणस्यांदिशिदक्षिणाप्रावणेदेशेदक्षिणप्राक्प्रचणेनवा अयेतवीतेति पलाशशाखयाविमृज्यस्फ्येनोन्मृज्याभ्यक्ष्यप्राग्दक्षिणाचींचितिंकृत्वापुरस्तादाहवनीयंपश्चान्निधायगार्हपत्यं दक्षिणतोदक्षिणाग्निमंतरेणगार्हपत्यंदक्षिणाग्निंचहस्तोन्नानंचितोनिपात्यदक्षितःपश्चाद्गागमनुस्तरणीम जांवाराहिणींदक्षिणामुखींप्रोत्यजीवंत्याःसंज्ञप्तायावृक्कावृष्टतउद्धृत्याहार्यपचनेकवोष्णीकृत्वातिद्रवेवि वृत्यांमृग्म्यांपाण्योराधायप्राणायतनेषुहिरण्यशकलान्कृत्वाग्नेर्वर्मेतिवपयामुखप्रच्छाद्यदक्षिणेपाणौजुह्वंमुप भृतंसव्येध्रुवामुरस्यग्निहोत्रहवणींकंठेस्रुवौनासिकयोःप्राशित्रहरणंदक्षिणेकरणेप्रणीताप्रणयनंसव्यसि रसिकपालान्यस्युग्बाणउदरेसमवत्तधानीपार्श्वयोःपात्र्योस्फ्यंदक्षिणेपार्श्वेकृत्वाजिनंसव्यउपस्थेअरणी

र्वोरश्विनोर्बाह्वोः खलमुसलेपादयोः शूर्पशकटेपत्नोरग्निहोत्रपात्राणितानि घृतेनप्लुषदाज्येनचपूरयित्वा अयं वैत्वच्चमस्मादयंतेयोनिस्त्वमस्ययोनिः जातवेदोवहैनंसुकृतांयत्रलोकः अयंवैत्वामजनयदयंत्वमधिजायतां असौस्वर्गायलोकायस्वाहेत्युपहंत्यग्निभिः १४ मैनमग्नइतिसंप्रदीप्तेदक्षाज्यित्वासव्योदतोनवेक्षमाणः प्रगुदंचःप्रक्रामंतिमृत्योःपदमित्यनुमंत्रयेतद्वाभ्यामापोहिष्ठासनाचसोमेत्युदकंस्पृशंति सूक्ताभ्यामनिमज्जतो संधावमानाअसावेतन्नइत्येकमुदकोजलिंप्रदायापोअस्मानित्युक्त्वाहतंवासःपरिधायतच्चक्षुरित्यादित्यमुपस्थायकनिष्टपूर्वाप्रत्यायंत्युदपात्रेदूर्वयिवसर्षपाण्योथार्द्रेगामयेनिधायाश्मन्वतीत्यभ्यक्तमश्मानमग्निमुदपात्रंचसंमृशंत्यधःशय्याहविष्यभक्षतोप्रेत्यदहनंचकर्मणांवैतानवर्जमेकरात्रंत्रिरात्रंनवरात्रंवा संचयनादूर्ध्वं निनाधाहानिचवर्द्धयेयुरितिहस्माहकौषीतकिरपरपक्षेसंचित्यायुजासुरात्रिषुयंत्वमग्नइतिद्वाभ्यांसक्षीरेणोदकेनास्थीनिनिर्वाप्यपुराणेऊमेत्यरीराण्योप्योत्तेस्तभ्नामीतिलोष्टेनापिधायोच्छ्रंचस्वेतिस्वातेनिरवायोच्छ्रंचमानेतिपरिमितेवधायारण्येनिखनंतिशरीरंषट्त्रयाणामानेषुत्रीणिषष्टिशतानिपलाशशतानांतेनांतेषामावायंस्थानंचत्वारिंशच्छिरसिग्रीवायांदशायांसान्वंसयोर्बाह्वोःशतमुरसित्रिंशज्जठरेविंशतिःषड्वषणयोःशिश्नेचत्वार्यूर्वोःशतंत्रिंशज्जानुजंघाष्टीवतोःपादांगुलीषुविंशतिरेवंत्रीणिषष्टिशतानिभवंतिपुरुषास्थ्नांतिङ्कृत्वात्वर्णास्त्रैःपरिवेष्टयवच्छूर्णैःप्रलिप्यसर्पिषाभ्यज्याग्निभिःररुवंतीछेन्यस्त्रींपूर्वमारिणीमग्निभिःसंस्कृत्यसांतपनेनवान्यानामानीयततःपुनरादधीत १५ व्रतापवर्गेपरिधिकर्मीनडुहंरोहितंचर्मोदग्ग्रीवंप्राग्ग्रीवंचोत्तरलोमंपश्चादग्नेरुपस्तीर्योपविशंतिकुशान्वेचमग्रानंतरेणाग्निंवैतांश्चाभ्यक्तमश्मानंनिधायशय्याःपरिधीन

रुत्वाग्नीमयमिध्मंपलाशंवावारुणेनस्रुवेणकास्येनवाजुहोत्युपस्तोकृतःसमन्वारब्धेत्यमंजीवेभ्यःपरेरुमृत्युरमृतंमआगान्नैवस्वतोनोअभयंकृणोरुपर्णवनस्पतेरिवाभिनःशीयतांरयिःसवतांनशाशारवाया पर्यग्निकृतमुदंचनयंति तंसंज्ञपयंति प्राक्शिरसमुदक्प्रादंप्रत्यक्शिरसंवोदक्प्रादमरममाणं यत्तश्चर्मायुमेकृतोरोमापद्भिराहते अग्निर्मातस्मादेनसोजातवेचापतिःयश्चारुणेनदक्षान्वाधामइतिहादक्षंकृत्वा यथाहानीतिदक्षिणमन्वसंहाभ्यांसमीक्षांजनंसर्पिषासंनिनीयकुत्रोःस्त्रीणामक्षीण्यनक्तीमानारीरितिसकृत्यकृन्मंत्रेणद्विर्द्विस्त्रीमुतिष्टब्रह्मणस्पतइतिहाभ्यांब्राह्मणस्यदक्षिणंबाहुमन्वारभ्यानुतिष्ठतोःनुमंत्रयतेःनडुहोवाय –मनडुहानहंतंवासःकांस्थश्चदक्षिणतोवित्तंनिवर्तध्वमितिसूक्तिनर्ऋत्यकृपप्रत्येताःप्रदक्षिणंत्रिःपर्येतिप्रत्येनसिपरिधिकर्मी १६ रुद्रंगवायजतेद्वपक्षस्वस्त्ययनायश्लगवइत्याचक्षते शुद्धपक्षउपोष्यपुण्येनक्षत्रे प्रागुदीच्यांदिश्यग्निंमथित्वा प्राचंप्रणीयपुरस्तात्पलाशाशारवासपलाशांनिरवायतस्याउत्तरतःपशुमुपस्थाथ रुद्रायत्वाजुष्टमुपाकरामिरुद्रायत्वाजुष्टंप्रोक्षामिरुद्रायत्वाजुष्टंनियुनज्मीति नियुनक्तिपलाशाशारवायापर्यग्निकृतमुदंचनयंति तंसंज्ञपयतिप्राक्शिरसमुदक्प्रादप्रत्यक्शिरसंवोदक्प्रादमरममाणंयत्तश्चर्मायुमेकृतोरोमापद्भिराहते अग्निर्मातस्मादेनसोजातवेदाःप्रमुंचत्वंहसोहेतिरममाणेजुहोतिवपामुत्खिद्यप्रक्षाल्य पूर्वेणाग्नीध्रंप्रणीयाग्निघार्योह्यस्यशिवंशिवमितित्रिःपर्युक्ष्याज्याहुतीर्जुहोति १४ यातिरश्चीनिपद्यतेहंविधरणीरिति तांघृतस्यधारयायजेसमर्द्मीमदश्चस्वाहास्यास्येदंसर्वंतमिमंहवामहेस मेकामान्कामपतिःप्रयच्छतस्वाहेतिद्वितीयामग्नेःपृथिव्याअधिपतइतितृतीयां प्रजापतइतिचतुर्थीत्रीणिपलाशपलाशानिमध्यमानिसंत्रुट्योपस्तीर्य

वपामवधायाभिघार्यायावतामहमीद्रोयावंतोमेअमात्याः तेभ्यस्त्वादेववंदेतेभ्योनोदेवमृलवेदतेपितरंवेद्
मातरंद्योस्तेपितापृथिवीमातातस्येतेदेविभवायशर्वायपशुपतयउग्रायदेवायमहतेदेवायरुद्रायेशानायस
नयेस्वाहेतिवपांहुत्वानुप्रहरतिपलाशानिवपाश्रपण्योचदर्शायस्वाहेत्युत्तरामाज्याहुतिंहुत्वा तथैवपर्युक्ष
तिपश्चिमेग्नौरुद्रात्वीपाकंयूश्रपयत्युत्तरतोवदानानिस्रुत्वीपाकंयूरवंमाज्यमितिसंनिनीयशंयोरितित्रिःपर्यु
स्यज्जहोति १५ भवायस्वाहाशर्वायस्वाहारुद्रायस्वाहेशानायस्वाहा अग्नयेखिष्टकृतेस्वाहेतियनश्चोपतिष्ट
तथैवपर्युस्यतान्येवसंनीयाग्नौपश्चिमेभवान्येस्वाहारुद्राण्येस्वाहेशान्येस्वाहाग्नयेस्वाहेतिसमानंपर्युक्षणंषल्वा
विकर्त्तनात्पलाशानिप्रागुदंचिन्निधायतेषुस्रुहितमिश्रमूवध्यमवधायरुद्रसेनाभ्योनुदिशत्याघोषिण्यःप्रति-
घोषिण्यः संघाषिपिशण्योविचिन्वत्यःश्वसनाकव्यादरपवोभागस्तंज्जषध्वंस्वाहेतियजमानश्चोपतिष्ठते १६
भूपतेभुवपतेभुवनपतेभूतपतेभूतानांपतेमहतोभूतस्यपतेमृलनोद्विपदेचचतुष्पदेचपशवेमृलनश्चद्वि
द्विपदश्चचतुष्पदश्चपशून्योस्मानद्वेष्टियंचवयंद्विष्मो दुरापौरोसिसह्यायोधिनामेनतस्यतेधनुर्हृदयेमन
इषवःश्वसःविसर्गस्तंत्वातथावेदनमस्तेअस्त्वसोमस्त्वावतुमामाहिंसीर्यावरेण्येपतयतोरुद्रोजंजभतावि
वमहादेवस्यपुत्राभ्यांभवशर्वाभ्यांनमः कद्रुद्रायेमारुद्रायातेपितरिमारुद्रायस्थिरधन्वनइति चसूक्ता
निन्वरोदक्षिणोपाकरणंप्रोक्षणं पर्यग्निकरणमित्यावृतः पाशुबंधिकाःपलाशाशरवेतिदेवतायेवपांदेवता
येहविःस्विष्टकृतेचन्येषांपशूनामाग्नेयःसौम्यश्चाज्यभागौदैतायेवपादेवतायेहविःस्विष्टकृतेचा ज्याहुतिश्चा व
नुमतयेस्रुत्पाकानां १९ पलद्यांभवंत्याचार्यऋत्विक्भ्यश्चरोराजास्तातकःप्रियइत्यदब्धुरवःप्राङ्मुखोवा- १५

षोवा अहंवर्ष्मसादशानोविक्रमिवसूर्यः इदंतमधितिष्ठामि याअस्मअभिदासतीति कूर्चमध्यास्तेधि
तिष्ठतिवा विराजोदोहोसिविराजोदोहमशीयमयिपायेविराजोदोहइति पाद्यंप्रतिगृह्यार्घ्यमित्युक्तो यःप्रति
गृह्या चमनीयमित्युक्ता आपोहिष्ठीयाभिस्तिसृभिरेकेकयाचम्यमधुपर्कइत्युक्तोयथाप्राग्नित्रंतथाप्रतीक्ष्यत
थाप्रतिगृह्णामियशसेब्रह्मवर्चसायेतिविकारः प्रतिगृह्यसव्येपाणोस्रुत्वांगुष्ठेनोपकनिष्ठिकयाचपूर्वार्द्धादुपह
त्य पूर्वार्द्धेकांस्यनिलिंपतिवसवस्त्वाग्निराजानोभक्षयंत्विति पितरस्त्वायमराजानोभक्षयंत्विति दक्षिणार्द्ध
आदित्यास्त्वावरुणराजानोभक्षयंत्विति।पश्चार्द्धात्सश्चार्द्धेरुद्रास्त्वेंद्रराजानोभक्षयंत्वित्युत्तरार्द्धादुत्तरार्द्धेहिश्चे
त्वादेवाःप्रजापतिराजानोभक्षयंत्विति।मध्याद्ध्वंसरुत्सरुन्मंत्रेणहिर्हिस्रूणीमहाव्याहृतिभिस्तिसृभिरेकेकया
प्राश्या। नुपायचतुर्थं। ब्राह्मणायोच्छिष्टदानं।सर्वपानंवा।योवाभ्यवहरणं।शंनोदेवीयाभिश्चतसृभिरुरोभिमुख्य
समानंप्राणमर्शनं। मुखविमार्जनं।वागोःप्रवदनात्मूर्मीं गौरित्युक्ता। कुरुतेमातारुद्राणामिति।जपित्वोमुत्सृ-
जततृणान्यस्रुवितिव। कूर्चःपाद्यमर्घ्यमाचमनीयं।मधुपर्कोगौरितिवेदयेतवेदयेत २० इतिचतुर्थोध्यायः

आर्षेयान्यूनोनूचानानृत्विजोवृणीते। सोमेनयक्ष्यमाणश्चतुरःसर्वान्वाचंद्रमामेदेवोब्रह्मेत्यपांशुत्वंमानुषऋ
त्युक्षैरेवंसर्वानादित्योमेदेवउद्गातात्वमानुषाग्निर्मेदेवोहोतात्वमानुषोवाध्वर्युर्युमेदेवोस्वंमानुनःप्रजापति
र्मेदेवःसदस्यस्त्वंमानुषऋतवोमेदेव्या होत्राःसिनोयूयंमानुषाःगर्भंमेवोचोभूतिंमेवाचःश्रियंमोवोचोम
यिगर्भोमयिभद्रंमयिभद्रमेवोचोश्रीर्मयियशाइतिवृतोजंपित्वाकश्चिन्नाहीनानुदेवयन्यस्तार्त्विज्यंनीतदक्षि
णानामन्यतमइतिपृष्ट्वाप्रतिश्रृणोतिप्रत्याचष्टेवा १ प्राचीनप्रवणंदेवयजनंप्रागुदक्प्रवणंयज्ञकामस्यानु

ब्रुवन्यत्रहोतोहवनीयमादित्यमपश्यपश्येत्तद्ऋत्सवर्च्चसकामस्यशुद्धपक्षेदीक्षापुष्येनक्षत्रेसमापनंच॥२॥अप
राह्णेदीक्षणीयाग्नावैष्णवीष्टिःपौर्णमासीविकारःपंचदशसामिधेनीकोपांशुहविर्विराजोस्विष्टकृतोनित्योवोप
हृतोयंयजमानोस्ययज्ञस्यागुरउदचमशीयेत्याहाग्नेयंयजमानोस्ययज्ञस्यागुरउदचमशीयेत्याहाग्नास्तइत्या
हिषांस्थानइळायांसूक्तवाकेचप्राक्तार्त्वीयसवनिक्याःपुरोळाशेळायानसूक्तवाकेयजमानस्यनामगृह्णातिप्रा
कृसवनीयात्पत्नीसयाजांताच॥३॥अध्वर्युमन्वारभ्योद्भृभणानिजुह्वतंयाजमानंमनोमेमनसादीक्षतांवाङ्मे
वाचादीक्षतांप्राणोमेप्राणेनदीक्षतांचक्षुर्मेचक्षुषादीक्षतांश्रोत्रंमेश्रोत्रेणदीक्षतामित्याहुतीर्वाजुहुयादेकदी
क्षेवोपस्थानंमनोदीक्षामुपैमित्याहवनीयंवाचंदीक्षामुपैमीतिगार्हपत्यंप्राणंदीक्षामुपैमीतिदक्षिणाग्निमप
रिमितादीक्षाःस्तासापेमवर्गे॥४॥प्रायणीयेष्टिःपथ्यांस्वस्तिमग्निंसोमंसवितारंच्याज्येनादितिंचरुणास्वस्ति
नःपथ्यास्वस्तिरिध्मेनयाग्नेत्वंपारय।त्वंसोमप्रचिकितोयातेधामानिहविषातत्सवितुर्वरण्यंयइमावि
श्वाजातानिसुत्रामाणंमहीमूषुपंचदशसामिधेनीकोपांशुहविनज्यिभागोभवतस्त्वांचित्रश्रवस्तमयहा
हिष्टमितिस्विष्टकृतःशंघंताच॥५॥क्रीत्वाराजानमाधायशकटेसोमायपर्युह्यमाणायेत्यक्तोभद्रादभिश्रेयः
प्रेहिबृहस्पतिःपुरएतातेअस्तु।अयेमवस्यवरआपृथिव्याआरेशत्रून्कृणुहिसर्ववीरइत्यतरेणवर्त्मनीति
षदन्नृच्येमांधियंशिक्षमाणस्यवानेषुव्यंतरिक्षंसामयास्तइतितिस्रोनुसंयंनंतरेणवत्मनीड्याच्छामाग्न
णाशकटमवरुह्याप्रपादयंतिराजानंयेनव्रजेयुस्तेनासमियाद्यातेधामानिहविषेत्युहैनुप्रपद्याग्नेणाहवनी
यंदक्षिणातिष्ठन्नागंदेवइतिपरिधायोपस्पृश्योत्सृज्यतेमदंतीभिरुदकार्थौतजर्हृमाग्नीषोमप्रणयनात

॥ १६ ॥

॥६॥आतिथावैष्मवीष्टिःपौर्णमासीविकारोविर्म्मोनुकप्रतदिलुर्होतारचित्ररथंयस्यास्वश्वइतिस्विष्टकृतो
ग्निंमंथनीयाश्वसन्नेहविष्पूषांशुहविरिळांता॥७॥उपस्पृश्यसर्वेअनाधृष्टमस्यनाधृष्यदेवानामोजोनभिद्रा
स्त्यभिद्रास्तिपाअनभिद्रास्तेन्यमंजसासत्यमुपगेषंस्वितेमाधाइतिसहिरण्यंध्रौवमीज्यंपात्रीरुंबर्हिष्यास
न्नंतानूनप्रंसमवमृज्यापस्पृश्याग्नेणाहवनीयंपरीत्यांशूपस्पृशंतोराजाननमाप्याययंते।अंशुरंशुष्टेदेवसो
माप्यायमिंद्रायेकधनविदेआतुभ्यमिंद्रःप्यायतामात्वमिंद्रायप्यायस्व।आप्याययास्मात्सखीन्सन्यामेधयास्व
स्तितेदेवसोमसुत्यामुदचमशीयेति।यमादित्याअंशुमाप्याययंतियमक्षितिमक्षितयःतितनोराजावरुणोबृ
हस्पतिराप्याययंतुभुवनस्यगोपाइत्युरांस्यभिमृज्योपस्पृश्यदक्षिणात्तानान्याणीन्प्रस्तरेनिधायनिन्द्रवतेस-
व्योत्तानानपराण्हे।एष्टारायःप्रेषभगायऋतमृतवादिभ्योनमोद्यावापृथिवीभ्यामित्याप्यायनप्रभृत्युपसद्यु
दिसंस्थितायां॥८॥अग्नवर्च्सःप्रथमयज्ञोविकल्पःत्रीत्रियस्यात्तरेणगार्हपत्यंमहावीरपात्रेषुसाधमानेषुपूर्वया-
द्वाराशालांप्रपद्योत्तरेणाहवनीयंखरोपात्राणिवगत्वापश्चादुपोपविश्यहोत।रभिष्टुहीत्युक्तोनवानमेकैकंस
प्रणवामभिष्टौति॥ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्तादिसीमतःसुरुचोवेनआवः॥सबुध्याउपमाअस्यविष्ठाःसतश्च
योनिमसतश्चविवः इयंपित्रेराष्ट्र्येग्रेप्रथमायजनुषेभ्रमनेष्टाः तस्मागतंसरुचंह्वारमत्यंघर्मंश्रीणंतिप्रथम
स्यधासेः अभित्यंदेवंसवितारमोण्योःकविक्रतुमर्चामिसत्यसवंरत्नधामभिप्रियंमतिंकविंऊर्ध्वायस्यामतिर्भा
अदिद्युतत्सवीमनिहिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुः कृपास्वस्थपास्वरितिवोजंतियमितिबिलेज्यमानेसंसीद
स्वेतिसाद्यमानेभवानोअग्रेसुमनास्तपोष्पन्नेयोनःसनुत्यइत्यंगारेषूद्यमानेषुहृणुष्वपाजइतिपंचपरि-

त्वागिर्वणोधिहृयोःश्रुक्रंतेअर्हन्बिभर्षिपतंगमक्तंस्वर्कंद्रप्सस्येतिसूक्तेपवित्रंतइतिहेवियत्पवित्रंधिषणाअतन्वतधर्मंशोचंतंप्रणवेषुबिभ्रतःसमुद्रेअंतरायवोविचक्षणंत्रिरन्होनामसूर्यस्यमन्वतायंवेनइतिसूक्तंनाकेसुपर्णमित्युध्रत्यगणानांत्वेतिसूक्तंवृहद्वदेमविदथेसुवीराइतिवीरकामायैवीरंध्यायात्काराधदितिनवानोविश्वाभिरूतिभिरितितिस्रःप्रातर्यावाणेतिपूर्वाण्हेसूक्तमाभातीत्यपराण्हेसर्वमीलेघावीयमुत्सृज्यवाचमुत्तमांपरिशिष्यरुचितोघर्मइत्युक्तेरूरुचदित्यभिष्टुत्योत्तमयापरिधायोपस्पृश्योछायावकाशानामनुवाकेनमहावीरमुपरुशायोपस्पृश्योपविशति १ उपह्वयइतिगव्याह्रयमानायांहिंकृण्वतीत्यायत्यामभित्वावसवितरित्यभिधीयमानायांसमीवत्संसंवत्सयइत्युपस्पृश्यमानायांयस्तेस्तनइतिस्तनंवत्सेभिप्रयमानेगौरमीमेदित्युन्नीयमानेनमसेदुपसीदतसंजानानाइत्युपसीदती दोहेगांदुहतिसस्नादश्वाभिरात्मनवत समिद्धोअग्निरश्विनातोवांघर्मआगतंदुह्यतेगावोवृषणोहधेनवोदस्रामदंतिकारवःसमिद्धोअग्निर्वृषणारघिद्दिवस्तोघर्मोदुह्यतेवामिषेमधुवयंहिवांपुरुतमासोअश्विनाहवामहेसधमादेषुकारवस्तुप्रयक्षतममितिदुह्यमानायामधुक्षदुक्षित्रब्रह्मणस्पतइत्यृक्षत्पद्रवपयसागोधुगोषुमाघर्मेसिंचयेपेउस्रियायाः विनाकमरुद्भ्यस्सवितादमूनाअनुद्यावापृथिवीस्फ्रणीतइत्याह्रीयमाणयोःपयसोरासतेसिंचतश्रियमानूनमश्विनोर्ऋषिरित्यासिच्यमानयोरुद्यदेवःसवितादिरण्ययेस्रुघ्यमानेकर्मविपर्यासयथाकर्मप्रेतुब्रह्मणस्पतिरितिप्रव्रज्यसुनाकेसुपर्णमित्यनुसयन्होत्रृषदनउपविश्यघर्मस्ययजेत्युक्तउभापिबतंतसोवांघर्मोनक्षतिःसहोताप्रवामध्वर्युश्वरतिप्रयस्वानमधोदुग्धस्याश्विनातनायावीतंपातंपयसउस्रियायाइतिसमस्ताभ्यांवषट्कृत्यघर्मस्याग्नेवीहीत्यस्वादुतंघृतंपयोयंसुवामश्विनाभागआगतंमाध्वीधर्त्तारावित्थस्यसत्पतीतनघर्मंपिबतंरोचनेदिवइतिसमस्ताभ्यांवषट्कृत्यतथैवानुवषट्कृत्यस्वाहाकृतःशुचिर्देवेषुघर्मोयोअश्विनोश्चमसोदेवपानस्तमीविश्वेअमृतासोजुषाणागंधर्वस्यप्रत्याश्वारिहंतीत्यभिष्टुत्यसरस्वेसरस्वायमित्यायतिगंधर्वइछेतिसाघमानेतंघेमिछेतिप्रागाथिकामावर्त्यतिहविहविष्मइतिपुरोहोमात्प्राणभक्षोहोतुःप्रत्यक्षोयजमानस्यदधिघर्मेवदुतंहविर्मधुहविरिदंतमेग्रावस्तुतेदेवघर्ममधुमतोवाजवतःपितुमतइतिभक्षमंत्रःसंसाद्यमानेषुमहावीरपात्रेष्वायस्मिन्समवासवारोहंतिपूर्व्यारुहःऋषिर्हिदीर्घश्रुतमःइंद्रस्यघर्मोअतिथीरित्यभिष्टुत्यसूयसादितिपरिधायोपस्पृश्योत्सृज्यतेसुत्येवाहन्याग्नीध्रीयेप्रवर्ग्यस्तुतेबर्हिष्यवमानेमाध्यंदिनेचप्रस्तरेनिन्दुत्य १० अर्द्धः उपसदाचरंतिसप्रचर्यैसंस्राप्योपसद्यायेतिपूर्वाण्हेतिस्रः सामिधेनीरनवानमेकैकांसप्रणवांत्रिस्त्रिराहेमांमेअग्नेसमिधमितितिस्रोपराण्हेतृतीयेनपूर्वस्यांवचनेनोत्तरांसधायावस्यत्यग्निमावहसोममावहविष्णुमावहेतिप्रणवेनसंधायस्रुगादापनेनस्रुचावादाय्योपांशुयजत्यग्निर्दूत्राणियउग्रइत्वंसोमक्रतुभिरुषाल्हंयुत्सुयःपूर्व्यायतमुस्तोतारोयावादादिष्टंकुर्याद्विपर्यासोपराण्हेयाज्यापुरोनुवाक्यानामिमांमेअग्नेसमिधमितिद्वितीयेहनिपूर्वाण्हेतिस्रःसामिधनीरुपसद्यायेत्यपराण्हेयथाप्रथमेतथातृतीयेस्रुक्कालास्रुविवर्द्धरन्नहरहर्वाविघर्यासउपवसतेप्रातरुभेचरणेसंस्राप्य ११ अग्निप्रणयनमप्रवर्ग्यमहावीरपात्रौद्वासनंसप्रवर्ग्यंतत्रप्रस्तोतासामगायतितत्रहोतुर्निधनोपायोव्याख्यातमग्निप्रणयनं १२ हविर्द्धानप्रवर्त्तनायामंत्रितोदक्षिणस्यहविर्द्धानस्योत्तरंवर्त्मोत्तरस्यच

DR. BHAU DAJI MEMORIAL

दक्षिणमंतरेणतिष्ठन्नृद्विर्द्वाभ्यांप्रवर्त्यमानाभ्यामित्यक्तः॥ अपेतेजन्यभयमन्यजन्यंचयत्रहन्यतेचक्राअवृत्सतेति दक्षिणिनप्रपदेनप्रत्यंबंलोगमपास्यप्रेतांयज्ञस्येतितिष्ठन्नन्वाह्यावानःपृथिवीरमंतयोरिद्धृतवद्यमेरवेतिदक्षिण स्योत्तरंवत्सोपनिश्रितोनुसंयंनधिहयोरितिछदिष्याधीयमानेविश्वारूपाणिप्रतीतियरि॥ श्रीयमाणयोरावामुप स्थमितिनभ्यरुध्योः॥ कर्मविपर्यासेयथाकर्मपरित्यागिर्वणइतिपरिधाययत्रतिष्ठन्प्रथमामन्वाचोत्तत्तिउत्वोस्रु ज्यते॥ १३॥ मितेषुयज्ञागारेषुग्नीषोमोप्रणयंतितत्प्रहृत्यानूबंध्यायाःसंरुद्धानादंतरेणचात्वालोत्करौतीर्थंतेनप्र पद्योत्तरेणाग्नीध्रीयंधिष्ण्यंसदश्चगत्वोत्तरेणाध्वर्युयज्ञपात्राणिवपूर्वयाद्वारोशात्तांप्रपद्यशात्तामुखीयस्यपश्चा डुपविश्याग्नीषोमाभ्याप्रणीयमानाभ्यामित्यक्तः॥ सावीर्हिदिवःप्रथमायपित्रेवर्ष्माणमस्मेवरिमाणमस्मेअथास्म भ्यंसवितःसर्वतातादिवेदिवआसुवाभूरिपश्चदित्यासीनोनूच्योत्तिष्ठब्रह्मयस्यतेप्रेतुब्रह्मणस्पतिर्होतादेव उपत्वाग्नइतित्रयोभूतानांगर्भमादधइतिगर्भकामायैगर्भंध्यायादुत्तरेणसदोनुसयन्नाग्नीध्रीयेग्निंनिदध त्यग्नेतुष्वेत्यादुतौहूयमानायामुत्तरेणाग्निंसोमोजिगातीतितिस्रोनुसयन्नुपप्रियमित्याहवनीयेहूयमा नायांतमस्यराजेतिप्रपाद्यमानेंत्तश्चप्रागाइत्यनुप्रपद्यदक्षिणेहविर्द्धानेराजनिसयन्नउत्तरतोदक्षिणतिष्ठं श्चेनोनयोनिंगणानांत्वास्तभ्नाद्यामेवावंदस्वेतिपरिधायसव्यावृद्धविर्द्धानयोःपूर्वस्यांद्वार्युपविशत्यपरया द्वाराप्रपाद्यमानेनुसमेतिहोतासमानमनुवचनंदक्षिणावृदपरयाद्वारानिष्क्रम्यसव्यावृदुत्तरेणहवि र्द्धानेगत्वातत्रैवोपविशति॥ १४॥ अग्नीषोमीयेणोपवसथेपशुनायजतेयूपाथाज्यमानायेत्युक्तोजंतित्वामि

॥१८॥

त्यन्वाहोच्छ्रियमाणायेत्युक्तउच्छ्रयस्ववनस्पतेसमिन्द्रस्यश्रयमाणःपुरस्ताज्ज्योतिजातऊर्ध्वऊषुणऊर्ध्वोनः परिवीयमाणायेत्युक्तोयुवासुवासाइतिपरिधायतिष्ठन्नन्वाहाग्निमंथनीयायज्ञेनयज्ञमितिपरिधायनसा र्मिधेनीरन्वाहपशुदेवतामावाद्यानांतरवनस्पतिमध्वर्यूसंमृश्यतिमित्रावरुणयोस्त्वाप्रशास्त्रोःप्रशिषाप्रय छामियज्ञस्यारिष्ट्याइतियजमानोमैत्रावरुणायदंडंप्रयच्छतितेनैवमंत्रेणयथार्थंप्रतिगृह्यदक्षिणेनहोतारं दक्षिणावृत्पूर्वःप्रतिपद्यतउत्तरेणहविर्द्धानेदक्षिणेनाग्नीध्रीयंधिष्ण्यंगत्वापूर्वयाद्वारासदःप्रपद्यस्यधि ष्ण्यस्यपश्चाडुपविश्येकादशप्रयाजान्यजति॥ १५॥ प्रेषामैत्रावरुणस्यसप्रेषेचपुरोनुवाक्यास्तथानुवचनानि प्रहाणस्तिष्ठंदंडेपराक्रम्यसमिधःप्रयेत्युक्तोहोतायक्षदग्निंसमिधेतिप्रेष्यत्याग्नियःप्रयाजयाज्यायदार्षेयो यजमानःसमिधोअध्वमनुपइतिवासर्वेषांस्यातुनाराशंसीतप्रयाजश्चदग्नाभिश्चरित्वापर्यग्नयइत्युक्तो- ग्निर्होतानोअध्वरइतितिस्रोन्वाहोयप्रेष्यहोतरित्युक्तोजैदग्निरित्यपप्रेषमाहोक्तउपप्रेषेध्रिगुंहोत्ता॥ १६॥ दैव्याशमितारउतचमनुष्याआरभध्वमुपनयतमेध्यादुरआशासानामेधपतिभ्यांमेधंप्रास्माअग्निंभर तस्तृणीतबर्हिरन्वेनंमातामन्यतामनुपितानुभ्रातासगर्त्योनुसखासयूथ्यः॥ उदीचीनोअस्यपदोनिधत्ता तसूर्यंचक्षुर्गमयतांतंहातंप्राणमन्ववसृजतादंतरिक्षमसुंदिशःश्रोत्रंपृथिवींशरीरं॥ एकधोस्यचवमा- छतांतपुरानाभ्याअपिशासोवयामुखिदतादंतरिंवोष्माणंवारयध्वातेग्रेयेनमस्यवक्षरुणुतात्प्रशासाबा हूशालादोषणीकश्यपेर्वीसाछिद्रेश्रोणीकवपर्णाष्टीवंतावङ्गिरातिरश्चंक्रयस्तांअनुष्ठ्योच्चावयाग्ना त्रंगात्रमस्यानूनंरुणुतान्नजवध्यगोदंपार्थिरवनतातअस्मारक्षःसंसृतातवनिष्टुमस्यमाराविष्टोरूपे

मन्यमानोनेहस्तोकेतनयेरक्षितारक्षमितारइत्यधिगोनवमऽछ्सोध्रिगोशामाध्वंसुशर्म्मिशर्मीध्वंशर्मीध्वमध्रिगो३इतित्रिःपरिधायोपांशुजपत्युभावयापश्चेतिनपशुंसंज्ञप्यमानमीक्षेतपृषदाज्यावेक्षणंप्रायश्चित्तमृचंवावैष्णवींजपेत १७ स्तोकेभ्यइत्यक्तोजुषस्वसप्रथस्तमइमंनोयज्ञमितिचसूक्तमन्वाहेत्याहुतिभ्यइत्यक्तोहोतायक्षदग्निंस्वाहाज्यस्येतिप्रेष्यत्याग्नीध्रीयमुत्तरेणहोतुश्चगत्वायथाधिक्षयमुपविशतःपश्वर्थानिविभवादर्थंसाधयंतिषुरोळाशाःस्विष्टकृ — दायेष्यतुल्यानामनूहेननिगमाःसंतिपशुतंत्रेचोद्यमानामग्नीषोमायआहुतिमितिपशोःपुरोनुवाक्याहोतायक्षदग्नीषोमावितिप्रेषोग्नीसुंदीतिमितियाज्येळामुपहूयपशुनाचरंतिमनोतायैहविषइत्यक्तऋत्वत्यग्रेप्रथमोमनोतेतिमनोतासूक्तमन्वाहाग्नीषोमायआहुतिमितिपशोःपुरोनुवाक्याहोतायक्षदग्नीषोमावितिप्रेषोग्नीषोमाहविषइत्यर्ङ्चेयाज्यायाविरमत्यावसाहोमाद्धुतेवषट्करोतिदेवेभ्योवनपैस्पतइतिवनस्पतेःपुरोनुवाक्याहोतायक्षद्वनस्पतिमितिप्रेषोवनस्पतेरश्नयेतियाज्यापिप्रीहिदेवानितिस्विष्टकृतःपुरोनुवाक्याहोतायक्षदग्निंस्विष्टकृतमितिप्रेषोनिगदायाज्येळामुपहूयैकादशानुयाजान्यजति १९ देवंबर्हिःसुदेवंदेवैरित्यनवानंप्रेष्यतियथाचातुर्मास्येषुतथायजत्यष्टमनवमावंतरेणागंतूदेवोवनस्पतिर्वसुवनेवसुधेयस्यवेत्तुदेवंबर्हिर्वारितीनांवसुवनेव १९

सुधेयस्यवेत्तुसूक्ताप्रेष्येयुक्तोग्निमग्रहोतारमितिसूक्तवाकप्रैषमाहसोमिकंसवनीयेडांयोरुक्तेयथाप्रपन्नमुपनिष्क्रम्योत्सृज्यतेमैत्रावरुणःशालांहोतागत्वाग्नीसंयोजांतंनक्तंसंस्थापयतिसंस्थापयति २० इतिपंचमोध्यायः व्याख्यातोग्नीषोमीयःप्रकृतिःपशूनामार्षमाम्नातंमंत्राणांप्रकृतौयथार्थमुत्तरस्यांत — वर्थविकारस्योत्पत्तिरूपेणानभिधानाच्छ्विकारमृदंबुवत्सक्षविकारोनविद्यतेयजमानाभ्यांयजमानेभ्योमेधपतयेमेधपतिभ्योमेधोमेधानाददादन्त्सुघसंत्वघसदघसंतन्नघदक्षन्नितिवारभीयांसाविवरभीयसइवायभीदयभीपुरवावधतावावधंताद्यासुर्त्स्ध्यासुरचीकमेतामचीकमंतेत्यर्थेऽसच्छाद्यविकारोबर्हिश्चक्षुश्रोत्रपाणोसुस्वंङ्गनाभिरूष्मज्ञातिनामानिद्येनंशालाकश्यपाकवसास्त्रेकपर्णोवध्यगोद्गमस्तेतियथासमाम्नातंचोदनासंदेहेचशेषभूतान्यपूर्वाण्यायनिगदाश्चैकधैकधापइविंशतिःषड्वितिरितिसमासेनवैषसरवान्यापराकदेवर्तादृदेवतपोश्वबमुभव — न्माथुनेषुसमान्यामष्यन्यतरस्यामवेत्यकारेणसंधानंदेवतानामधेयस्यस्वरादेर्द्विदेवस्यसत्यकद्ध्रन्यश्रुभेदेसूपरुछ्योदगयनस्याघंतपोरैद्राग्नोनिरूढपंशुबंधःसांवसरोवाक्याम्याबहवोग्निप्रणयनादयोहृदयश्रूसांताःपशवोग्नीषोमायसवनाधोपरिहाथाग्नावैष्णवाचयक्षमास्यनिर्वचनंचाद्विद्याम्यत्रचाग्नीषोमीयात्सूक्तवाकेनामंत्रणंप्रातरनुवाकप्रभृत्यादिप्रदिष्टानिशस्त्रानुवचनयोसूक्तान्यकोप्रतायादन्यत्र १ महारात्रेप्रातरनुवाकायामंत्रितोग्नेणाग्नाध्रायंधिष्ण्यंतिष्ठन्प्रपदोजयति भूःप्रपद्येभुवःप्रपद्येस्वःप्रपद्यभूर्भुवःस्वःप्रपद्येर्ङ्प्रपद्येवाचमृचंप्रपद्यमनोयजुःप्रपद्येसामप्राणंप्रपद्येवक्षःश्रोत्रंप्रपद्येनमोदेवेभ्योनमोदेवताभ्योनमोमहद्भ्योदेवताभ्योनमोगंधर्वाप्सरोभ्योनमःसर्पदेवतेभ्योनमोभूतायभ्यनमोभविष्यतेनमःपितृभ्यःप्रतिनमस्कारेभ्योवेपिनमोदिशोयथा

रुपमुपतिष्ठते २ अस्यांमेप्राच्यांदिशिसूर्यश्चद्रश्चाधिपतासूर्यश्चचंद्रश्चमैतस्येदिशःयातांसूपंचचंद्रचसदेवतानामृछतुयोनोतोभिदासतातिप्राचीमस्यामेदक्षिणास्यांदिशियमश्चमृत्युश्चाधिपतायमश्चमृत्युश्चमेतस्येदिशःपातांयमंचमृत्युंचसदेवतानामृछतुयोनोतोभिसंसतातिदक्षिणामस्यांमेप्रतीच्यांदिशिमित्रश्चवरुणश्चाधिपतिमित्रश्चवरुणश्चमेतस्येदिशःपातमिमिंत्रंचवरुणंचसदेवतानामृछतुयोनोतोभिदासतातिप्रतीचामस्यांमउदीच्यांदिशिसोमश्चरुद्रश्चाधिपतासोमश्चरुद्रश्चमेतस्येदिशःपातांसोमंचसदेवतानामृछतुयोनोतोभिदासतातिसयावृदुदावामस्यामन्हर्द्यांदिशिबृहस्पतिश्चेद्रश्चाधिपताबृहस्पतिश्चेद्रश्चमेतस्येदिशःयातांबृहस्पतिंचेंद्रंचसदेवतानामृछतुयोनोतोभितसतातिप्राङ्हर्द्यामस्मिन्मेअंतरिक्षवायुश्चवृष्टिश्चाधिपतावायुश्चवृष्टिश्चमैतास्येदिशःपातांवायुंचवृष्टिंचसदेवतानामृछतुयोनोतोभिदासतात्यंतरिक्षमस्यांमेपृथिव्यामग्निश्चान्नंचाधिपताअग्निश्चान्नंचमैतस्येदिशःपातामग्निंचान्नंचसदेवतानामृतुतुयोनोतोभिदासतातिपृथिवीबृहद्रथंतरेमऊरूवमदेव्यमात्मायज्ञायज्ञियंप्रतिष्ठाभूरहंभुवरहंस्वरहमश्माहमश्मापषणःसुत्रामाणमितिजपित्वादक्षिणाबृदाग्नीध्रीयेभूर्भुवस्वःस्वाहोग्नयेस्वाहोषसेस्वाहाश्विभ्यां-स्वाहासरस्वत्यैस्वाहजुषाणानिमहांसिसवनान्याज्यस्यव्यंतुस्वाहेतिस्रुवेणहुत्वासत्यांवहविर्द्धानयोःपूर्वस्यांहाप्रुपविशतिदेवेभ्यःप्रातर्यावभ्यइत्यक्तोहिरुत्यमध्यमपावावाप्रातरनुवाकमवाहत्रीणिपदानिसमस्यपङ्क्तीनामवस्येहाभ्यांप्रणुयादापारेवतीरेवतामनूच्य ३ अग्नेयंगपत्नंक्रतुमुपप्रयंतोअध्वरमग्निमाखेपुरोहितमग्निंदतंवृणीमहेश्वनत्वेतिदृशाजुषस्वसप्रथस्तमंमहित्वागोतमागिराग्निर्होतापुरोहिताटतंवोअग्नेमृळाचेंतस्वाग्निंस्तोमेनोपसथायेमेविप्रस्यसमिधागनमग्निंहिंवंतुप्राग्नयेवाचंत्वमग्नेयजोनामितिषड्विंशतिरथानुष्टुभंतेतेअग्नइत्येकाहोतजनित

ष्यहिंसेनवदितिनवाग्नेअनुषगतिपंचाथत्रैष्टभससस्यदितिपंचयोमर्त्येद्वितित्राणिप्रवोदेमिवेतिपंचसूक्तो४सखयस्त्वेत्यष्टावदशीतिचतस्रः४बृहन्निितिचसतागन्ममहांथबार्हतमेनावःप्रवोयद्यनग्नेबिवस्वदितिद्वादशाउल४समिद्धश्चिदितितिस्रोयंमग्निःस्त्रवीर्यश्चाथोखाछित्वमग्नेमनाषिणइतिषाहिपुरुत्वाथजागतावेदिषदइतिसमेतेतिग्रहोतापशेनवर्द्धतजनस्यगोपाअथयांकृमग्निंतंमन्ये ४ अथोषस्यंगायत्रंकस्तउषइतितिस्रःप्रतिष्ठासूनर्यथानुष्टुभमुषोभद्रेभिरथत्रैष्टुभमुषोरुरुचइतिचत्वार्यथबार्हतंप्रत्यदर्शिमिसहवामेनाथाग्निंहमुषस्त्वचित्रमितितिस्रोथजागतमेताउत्याइतिचतस्रोथपांक्तंमहेनः ५ अथाश्विनंगायत्रमश्विनायहारीरिषइतितिस्रःप्रातुर्युजेतिचतस्रआश्विनावश्वावव्येतितिस्रोषोउषागोमदूषितिद्वेदूरादिहेवेतिषड्विंशाउदीराथामामेहवामथानुष्टुभमानोविश्वाभिरूतिभिर्थदद्यस्थःपरावतीतिसूक्तेअथत्रैष्टुभामाभातीतिसूक्तीनासत्याभ्यामितित्रीणिवसूद्रेतितिस्रोयुवोरजांसीतिसूक्तेतंयुंजाथामितिसूक्तेग्रावाणेवधेनुःप्रत्तस्यकउश्रवदितिसूक्तेसुषेनरेतिसूक्तेपरिहाप्यपंचपदामावांरथोरोदसीबहुधानइतिपंचेसूक्तान्यथबार्हतमिमाउवांदिविष्टयोयंवांमधुमत्तमइतिग्रथमातृतीयापंचमीचाथषष्ठिहंयुवोरुपूरथमितिपंचाथजागतंत्रिश्चिन्नोअद्येळेद्यावीयंघाषांचसपुत्रामथपांक्तंप्रतिप्रियतममित्युत्रमयापरिधायोत्सृज्यवाचमयावाजमितिजपतीतिसाहस्रप्रातरनुवाकश्छंदोनंतरेणवाप्रतिपश्यवारोहणीयानांचैतस्यसमाम्नायस्त्रीणिषष्टिशतान्यूर्द्धंद्वादशाताघाथाकामीपांक्तानींनांतरियात्पुरोदयादुपांशुहोष्यंतीतिसकालःपरिधानस्यांतर्यामोद्वाग्यमनं ६ अपयिष्यहोतरित्युक्तःप्रदेवत्रेतिहादशांपरिहाप्यनवान्यूचैकादशीमाकुतावस्मुद्रयमानायामाद्यत्तासुदभ्रमीप्रतिवदापइतिदृश्यमानासुसमन्याइतिसमायतीष्वापोनदेवीरितिहोतृचमसेवनीय

मानास्याधेनवइत्यायतीषुसर्वामुक्काप्रणावेनावस्यत्यध्वर्यवैषीरपाइत्यध्वर्युपृछत्यंतेवनंनमुरितिप्रत्याहप्रत्यक्कोनि
गदंतास्यध्वर्यवाधावंद्रायसोममूर्जस्वंतंपयस्वंतंमधुमंतंवृष्टिवनिंचस्कमतेरुद्रवंतमाः आदित्यवतत्सभुमतेविभुमते
वाजवतेबृहस्पतिमतेविश्वदेव्यावतेअस्यपीत्वामदइंद्रोवृत्राणिजंघनतप्रसजन्यानितारिषोंबयइत्यछर्द्रमनूच्योपोछाया
ध्वर्युमन्वाहत्योत्तरामध्यर्द्रमनूच्योयोत्तमांचसूक्तस्योत्तमयापरियपर्यावृत्योर्उलिपेविशति ७ अर्द्रः प्राणंमेपाहिप्रा
णंमेजिन्वस्वाहात्वासुभवसूर्यायेत्युपांशुंदृयमानमनुप्राणित्यपानंमेपाह्यपानंमेजित्वस्वाहात्वात्वाहात्वासुभवसूर्या
येत्यतर्यामंमन्वानित्युत्तरेणाहवनीयंबहिष्यवमानेनस्रुवतेदक्षिणतोब्रह्मामैत्रावरुणश्चोपविश्यब्रह्मत्सोथामःप्र
शास्तरित्युक्त्वावायुष्यत्यक्चोमागातनूपाःसाम्नस्रुतदेवस्यसवितुःप्रसवइतिजपित्वोंसुतेतिप्रसवःसर्वेषांस्तोत्राणा-
मसतोमासद्गमयतमसोमाज्योतिर्गमयांतान्मानंतंगमयमृत्योर्मामृतंगमयेतियत्रमानःपवमानानुसपरिष्यं—नो
सिपत्वागायत्रछंदाअनुत्वारभेस्वस्तिमासंपायोरैस्ययज्ञस्योदवमितिस्रुतेबहिष्यवमानेसुपर्णोसिपत्वात्रिष्टुब्छंदा
इतिमाध्यंदिनेसवासिपत्वाजगछंदाइत्याभीवेसमानउदर्कउपहूतादेवाअस्यसोमस्यपवमानस्यविचक्षणस्य
भक्षउपमांदेवाह्वयंतामस्यसोमस्यपवमानस्यविचक्षणस्यभक्षेमनसात्वाभक्षयामिवाचात्वाभक्षयामिप्रणेन
त्वाभक्षयामिचक्षुषात्वाभक्षयामिश्रोत्रेणत्वाभक्षयामीतिस्रुतेबहिष्यवमानेहोता ८ आग्नेयःसवनीयऐंद्राग्नोवै
कादशीनावैहयूपेषेकादशिनेषावर्त्ततेपरिव्ययणीयारशनाःपृथक्कात्रिस्त्रिर्नाभायूपेषग्निष्टेपरिव्ययणीयामु
क्कानवसुरातसतादैकादशिनेअंतरेणपरिव्ययणीयांप्रगात्यंचयान्योनरइतिचसूक्तशेषमन्वाहोत्तमयोपशयमनु
मंत्रयतेपूर्वेद्यरुछितेषपरिवीयमाणेषुपूर्वयापरिदध्यात्संतानार्थोवार्द्धर्चेनैवकोक्षेत्समानजातीयाअनुसमि

याद्यथोत्तमेनथोहेनपशुदेवतामवाप्नुवन्वनस्पतिचेंद्रंवसुमंतंमावहेंद्रंरुद्रवंतमावहेंद्रमादित्यवतमृभुमंतंवाजवंतंबृह
स्पतिमंतंविश्वदेव्यावंतमावहेतिसवनदेवतानान्येषुनिगमरुक्षानेषुनिगछंतिसूक्तवाकेवाध्वर्युसंमृश्यप्रवरानुपूर्व्येण
प्रयताहुतीजुतिजुष्टोवाचोभूयासंजुष्टोवाचस्पतेर्देविवायन्तेवाच्योमधुमन्तंमंतस्मिनोअधधाश्वाहासरस्वत्याइति
सर्वोत्तूक्षीमुत्तरां १ अग्नेनयतितिस्रोभुवोयज्ञस्यप्रवःऋक्कायप्रकारवइत्याग्नेयस्योआनोदिवोबृहतःपर्वतादासर
स्वतीदेवयंतःसरस्वत्यभिनःपावीरवीकन्याग्नेक्षोदसेमाजुष्टानाइतिसारस्वतस्वंसोमप्रविक्तिरुक्षमिमातुषधीःसो
मोधेनुंयातेधामानिदिव्यषाल्हंयुत्सुयातेधामानिहविषेतिसौम्यस्यपूषेमाआशाःप्रपथेयथांपथस्यथःशुक्रंतेयान्त्रेषूष
न्पृषासुबंरितिपौष्णस्यादैव्यावेधसंवृस्यतिःसमजयतरसहिश्रुचिःससुष्टुभासरुक्कतासआनोयोनिमितिबार्हस्पत्ये
स्यविश्वेअद्यमरुतोविश्वऊतीयंदेवासोवथविश्वेदेवाःशृणुतयेकेचज्मातेदियज्ञेषुयज्ञियासऊमास्तीर्णेबर्हिषीतिवैश्व
देवस्येंद्रंनरइंद्रोराजेंद्रक्षत्रमुरुंनआनोविश्वाभिरूतिभिःसजोषाआतेशुष्मोवृषभइत्यैंद्रस्यगोमदश्वावद्रथेनरः
शुचीवोरात्रवेधावःशर्मयूयमस्यानितिमारुतस्योभावामावत्रहणातायोधिष्टंशुचिनुगीर्भिर्विप्रःप्रचर्षणिभ्यइत्यैंद्रा-
ग्नस्यानोदेवःसवितात्रायमाणाआदेवोयातुसवितायंत्रैर्वामघयेतेपंथाअस्मभ्यंतद्दिवइतिसावित्रस्यास्मभ्यंत
त्वायाम्यवतेहेलरावावंदस्वेमाधियंशिक्षमाणस्योदुत्तमंवरुणेतिवारुणैस्येत्येकादशिनानांयेचैनंदेवताःपशवः १०
इंद्रानुपूषणेत्यैंद्रापौष्णस्यसोमापूषणेतिसोमापौष्णस्यसंवांकर्मणेत्यैंद्रावैष्णवस्यनासत्याभ्यामित्याश्विनंस्यवि-
ष्णोर्नुकमितिवैष्णवस्यरात्रीतिरात्र्याभूरिदेहइतिद्यावापृथिवीयस्यजनीयंतइतितिस्रःसावित्र्यधेदिव्यसुपर्णंयस्यव्र
तंपशवोयंतिसर्वेयस्यव्रतमुपतिष्ठंतआपः यस्यव्रतेपुष्टिपतिर्निविष्टस्तंसरस्वंतमवसेहुवेमेतिसारस्वतोयहमा

विश्वाभुवनानीतिवैश्वकर्मणस्यचतुर्थीपरिहाप्यैतेपितरितिरौद्रस्याहंरुद्रेभिरितिवाग्देवत्यस्यतिस्रस्तिस्रःपूर्वाःपुरोनुवाक्याश्चपायाःपुरोळाशस्यपशोस्तिस्रस्तिस्रउत्तरायाजानेकेपशुपुरोळाशंसवनीयस्यकर्मतुन्यायःसावित्रवाग्देवत्योचोपांश्वावर्त्तेतेपशुगणेमनोतापरिव्ययणीयादिवपांतंप्रातःसवनेपशुकर्महत्वानिरूप्यतथैवोपस्पृश्यचात्वाले ११ धिष्ण्यानुपरुध्यसदःप्रसर्पत्यग्नेहविर्द्धानेतिष्ठंतस्तंतमीक्षमाणाःसम्राळयसिरुद्राणांकेनापहिमाग्नेपिपृहिमानमस्तेअस्त्वमामाहिंसीरित्याहवनीयंरौद्रादिरुदर्कोनुदर्कोवापिजोसिउवस्यानितिमथित्वानुप्रहृतंपरिषद्योसिपवनइत्यास्तंप्रतिष्कासिनभस्यानितिचात्वालंकव्योसिहव्यसूदनइतिशामित्रंसमुत्योसिविश्वभराइत्युल्करंदक्षिणाहृतोविभूरसिप्रवाहणइत्याग्नीध्रंप्रपद्यमानाःसदश्चोपर्यभिमृशंतिदिवस्पृष्ठमसिमामासंताप्सीरित्यृतस्यहारोमामासंतातमितिहार्योसंमृश्योत्तरेणाग्नीध्रीयंधिष्ण्यंगछंतियेप्रत्यंचोधिष्ण्यानतिक्रामंतिमलिम्लवोसिसगरइत्यासादमछावाकस्यवह्निरसिहव्यवाहनइतिहोतुर्धिष्ण्यश्चात्रोसिप्रचेताइतिमैत्रावरुणस्यतथोसिविश्वेदेवाइतिब्राह्मणाछंसिनउद्गिगसिकविरसीतिपोतुरवस्फरसिउवस्यानितिनेष्टुरंहारिरसिबंभारिरित्यछावाकस्यभुध्वरसिमार्जालीयइत्यवेक्ष्यमार्जलीयंभुध्वरस्फपसद्यइतिब्रह्मसदनमृतधामासिस्वर्ज्योतिरित्योडुंबरींसमुद्रोसिविश्वव्यचाइतिसदोनुवीक्ष्याजोस्येकपादितिशालामुखीयमहिरसिबुध्नइतिप्राजहितमन्नदाअस्यन्नपतिव्रतश्रपणं १२ अग्नयःसगराःसगराःस्वसगरेणनाम्नारौद्रेणानीकेनपातमाग्नयःपिपृतमानमोवोअस्त्वमामाहिंसिष्टेतिसर्वानध्वनोअधिपतिरसिस्वस्तिनोद्यास्मिंदेवयानेपथिस्तादित्यादित्यमुपरुध्यमैत्रावरुणंप्रहृतयउदंवोछावाकंपरिहाप्यपूर्वयाद्वारासदःप्रसर्पतिविश्वेदेवाअनुमाप्रसर्पतेंद्रत्रिधातुशरणंयतइंद्रभयामहेसदस्यति २२

ति मद्रुतमिंजयंतोग्नेणोत्तरेणसर्वान्धिष्ण्यानाछंतिदक्षिणाधिष्ण्योदक्षिणाधिष्ण्यःपूर्वोगत्वास्यस्यधिष्ण्यस्यपश्चाड्डपविशत्युत्तरेणसदोगत्वाब्रह्मापरयाद्वारासदःप्रपद्यदक्षिणेनमैत्रावरुणंगत्वायथासनमासीनासंस्थितेसवनेपरयाद्वारानिःसर्पत्यंतरेणहोतुर्मैत्रावरुणस्यचधिष्ण्यावधिष्ण्यानांविसंस्थितसंचरउत्तरेणस्वंस्वंधिष्ण्यंधिष्ण्यवतांपश्चाद्धेनाग्नीध्रीयस्योदंवोमार्जालीयस्यवादक्षिणाव्यावर्त्तमानाश्चप्रत्यंत्यूर्ध्वंप्रातःसवनात्समस्तोपरुध्यानप्रभृतिनाप्रसर्पंत्यादित्योपरुध्यानंरात्रिपर्यायेष्वश्विनेचनविद्यतेनविद्यते १३ इतिषष्ठोध्यायः समाप्तः ॐ प्रसृप्यपुरोळाशौसवनीयेश्वरंतिधानावंतमितिपुरोनुवाक्याहोतायक्षदिंद्रहरिवाइत्यनुसवनंप्रैषोयथासमाम्नातंयथासवनंविताययतितेनैवयजत्यधत्यहोतायक्षहोतर्यजंचाग्नेजुषस्वनेहविरितिस्विष्टकृतःपुरोनुवाक्याहोतायक्षदग्निपुरोळाशानामित्यनुसवनंप्रैषोहविरग्नेवीहीतिचयाज्या १ ऐंद्रवायवमैत्रावरुणावाश्विनश्चहिदेवत्यावायवायाहिदर्शतेंद्रवायूइमइत्यैंद्रवायस्यपुरोनुवाक्येहोतायक्षद्वायुंहोतायक्षदिंद्रवायूइतिप्रैषवयंपिबेतेनानइतियाज्ययंवांमित्रावरुणेतिमैत्रावरुणस्यपुरोनुवाक्याहोतायक्षन्मित्रावरुणेतिप्रैषोगणानांजमदग्निनेतियाज्याप्रातर्युजैत्याश्विनस्यपुरोनुवाक्याहोतायक्षदश्विनेतिप्रैषोवाहधानेतियाज्यानवानंहिदेवत्यानांपुरोनुवाक्याःप्रैषांश्चाहतथायजत्यैंद्रवायवस्यनानाप्रणवेपुरोनुवाक्येयाज्येनानावषट्कारेसकृत्पुरस्ताज्जपोयेयजामहोनुमंत्रणश्च २ ऐतुवसुःपुरूवसुरित्यैंद्रवायवंप्रतिगृह्योदक्षिणोनिधायनपिधानमनवेक्षणंचहिदेवत्यानामाशोषस्यावनयनादैतुवसुर्विदद्वसुरितिमैत्रावरुणंप्रतिगृह्यदक्षिणेनिधायनपिधानमनवेक्षणंचहिदेवत्यानामाशोषस्यावनयनादैतुनैंद्रवायवंकृत्वादक्षिणतःपश्चान्निदधात्यैतुवसुःसयद्वसुरित्याश्विनप्रतिगृह्यदक्षिणोभपूर्वोदूत्वोत्तरतःपश्चान्निदधातिसो

मस्याग्नेवीहीत्यनुवषट्कारः सर्वासुसोमयाज्यासुहिदेवत्यनुयाजान्यरिहाप्यादित्यग्रहसावित्रग्रहौपात्नीवतंवोपांशु
वापात्नीवतस्य ३ उन्नीयमानेभ्यइत्युक्त्वाऽऽत्वाहंतुहरयइत्युन्नीयमानसूक्तंहोतोयक्षदिंद्रप्रातेःप्रातःसावस्येतिप्रेषइ
दंतेसोम्यंमधितियजतिनृचक्षसंत्वान्नृचक्षाःप्रतीक्षइतिहोतृचमसंप्रतीक्ष्यवयोधसंत्वावयोधाःप्रतिगृह्णामीतिगृ-
ह्णोरःसुंस्पर्शयतिहिदेवत्यांश्चपुनरुन्नीतानांहोत्रकायजतिमित्रंवयमितिमैत्रावरुणइंद्रत्वावृषभमितिब्राह्मणाछंसीम
रुतायस्येतिपोताग्नेयन्नीरितिनेष्टोक्षान्नायेत्याग्नीधोयाह्यग्नीदित्युक्तेयाहित्याग्नीसभद्रमकार्षीनःसोमपायायिष्यतीति
होतासोमंभक्षयिष्यंतोर्याज्ञिकैर्नामधेयैरसाउपह्वयस्वेतिकर्तारोन्योन्यस्मिन्नुपहवमिच्छंतेवषट्कर्तापथमोभक्षयति प्र
तिभक्षितहिदेवत्यशेषनाराशासवतांचयहणांहोतृचमसेवनयतिहुतेत्वाभक्षितमवनयाम्यूर्जस्वंतंदेवेभ्यआयुष्मंतं म
त्यमितिहिरिंद्रवायवशेषस्यावनयनंतत्राभ्यावर्तीतमंत्रोनवसर्जनंचहिदेवत्यानामाग्नेषस्यावनयनात्त ४ इहवसुः
पुरुवसूरिंद्रेदेवेवायवमध्वर्यवेप्रशृण्वोद्धतोवायुरिंद्रवायूसहप्राणेनसहवर्चसातयोरहमुपह्वतःसहप्राणेनसहव-
र्चसेतिभक्षयित्वाग्रहमंत्रेणपुनःप्रगृह्यभक्षमंत्रेणपुनर्भक्षयतीहवसुर्विदहूस्करितिमैत्रावरुणंप्रगृह्योपह्वतोमि-
त्रावरुणोसहचक्षुषासहवर्चसातयारहमुपह्वतःसहचक्षुषासहवर्चसेतिभक्षयित्वाश्विनंप्रदक्षिणंशिरःपर्याहृत्या
वेक्ष्यथर्याहृत्यावेक्ष्येहवसुःसंयहसुरित्याश्विनंप्रगृह्योपह्वतौदेवावश्विनौसहश्रोत्रेणसहवर्चसातयोरहमुपह्वतःसह
श्रोत्रेणसहवर्चसेतिभक्षयित्वोपस्पृश्येत्यामुपह्वयतउपोद्यछंतिचमसान्होतृचमसमन्वारभतेसंस्पर्शनंसर्वत्राज्यले
येनसोमस्योपह्वयप्रक्षिताभक्षयंतितेजसेयभक्षयामीतिभक्षयामीतिभक्षमंत्रःप्रातःसवनंतुजसेत्वेंद्रियायभ
क्षयामीतिमाध्यंदिनेप्रजायैचाग्नेयेभक्षयामीतितृतीयसवनेशंनोभवहृदइत्युरोभिमर्शनीभक्षयित्वासव्येपाणोचम

सात्कृत्वादक्षिणेनाण्याययंत्याप्यायस्वसमेतुतइत्याप्यायनीप्रातःसवनेसंतेयांसीत्यंतरयोःप्रक्षितानाप्याययंत्याज्ये
मरुत्वतीयेचाज्यप्रउगयोनरिशंसानिष्केवल्यमरुत्वतीययोर्वैश्वदेवेचदेवोसिनराशंसोयज्ञेमेधस्वज्योतिस्तस्यतज्ज
मेःपितृभिर्भक्षतस्योपहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिभक्षमंत्रःप्रातःसवनेनाराशंसानामूर्वेरिमाध्यंदिनेविकारःक
ल्पेरितितृतीयसवने ५ अच्छावाकःसीदेत्युक्तोग्रेणसदउत्तरेणसुतिचिमुद्विधयपुरालंप्रतिगृह्याच्छावाकवदस्येत्युक्तो
च्छावोअग्निमवसइतितिस्रोन्वाहप्रणवान्निगदंयजमानहोतरध्वर्योग्नीन्ध्रत्सन्योतर्नेष्टरुतोपवक्तरिषेषयध्वमू-
र्जोर्जयध्वंनिवोजाजामयोजिहतांन्यजामयोन्निसपन्नायामनिबाधितासोहजेषथार्भत्वरीजेषथाभात्वर्याःश्रणवद्वोअ
ग्निःप्ररुहायेंद्राग्निभ्यांसोमंबोचतोपोअस्मान्ब्राह्मणाब्राह्मणद्वयध्वमित्युपहवमयंब्राह्मणच्छंतेच्छावाकोवेत्यध्वर्यु
राहतंहोतरुपह्वयस्वेतिताहोतोपह्वयतेप्रत्येतावामासूक्तायंसुन्वन्यजमानोअग्नर्भीदुतप्रतिष्टोतोपवक्तरुतनो
गावउपहूताउतोपहूतइत्यध्वर्यास्यमानउतनोगावउपहूताइत्यातोनुपह्वास्यमानोनुपहूताच्छावाकोनिवर्त्तध्वमिति
सूक्तस्ययावच्छक्तुयातावदनुद्रवेद्धोतावाप्रतिकामिनमच्छाकंप्रत्युपहूय ६ उन्नीयमानायेत्युक्तःप्रत्यस्मैपिपीषतइ
त्यच्छावाकःसूक्तमन्वाहप्रातर्यावभिरितियजतिभक्षिताथायितंचमसमसमध्वर्यवेप्रदायदक्षिणाद्वदपरयाद्वा
रासदःप्रपद्यस्वस्यधिष्ण्यस्यपश्चादुपविश्यपुरोलाशंप्राश्नातिपूर्वःप्रसृतश्चेदच्छावाकीयांकुर्यात्तेनविसंस्थितसं
न्चरेणनिष्क्रम्याच्छावाकस्यबहिष्कर्मकृत्वास्वकर्मकुरुतेस्वेतुहोताधिष्ण्येविकाल्पोहोत्रकाणांयाज्यासूप्रातःसवने
नवानंतोयजंत्यर्द्धर्चशोवात्रव्रतयंत्यूर्द्धंचौपासनेभ्यः ७ अथर्त्तुयाजेष्वेरंतिहोतायक्षदिंद्रोहत्वादित्यैतुप्रेषैरन
वानंप्रेष्यतितथायजंतियेनप्रेष्यतिसोयाज्योध्वर्युर्होतायक्षमसोयजंचमैधातिथ्योवेंद्रसोमंपिबक्षतुनेतियोयःप्रै

MEMORIAL

षांतेश्रयतेससयजतिहोतरेसघजेत्यध्वर्युराहगृहपतिश्चतौर्यजतियथावषट्कृतंभक्षयतिद्विरंततोहोतालिंपेदिवैवजि
घ्रेदत्रद्विदेवत्येषुवेति ८ आज्यंशंसियन्पितामातरिश्वाछिद्रापदोसिगसीयानुक्षिषत्सोमोनीथविन्नीथानिनेषद्रु
हस्पतिरुक्थमदानिशंसिषदितिजपित्वाशोंसावो ३इत्यारभ्रिवःशस्त्रादौप्रातःसवनेतेनाहूयोपांशुतूष्णीशंसे अग्नि-
र्ज्योतिर्ज्योतिरित्यवसायेंद्रोज्योतिर्ज्योतिरिंद्रइत्यवसायसूर्योज्योतिर्ज्योतिरिंद्रइत्यवसायसूर्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यइ-
त्यवसायपछोवस्तृन्युरोरुचं अग्निर्देवेद्धःअग्निर्मन्विद्धः अग्निःसुसमिद्धोहोतादेववृतःहोतामनुवृतः प्रणीर्य
ज्ञानांरथीरध्वराणांजेतूर्तोहोतातूर्णिर्हव्यवाड् आदेवोदेवान्यक्षतयक्षदग्निर्देवोदेवान्सोअध्वराकरतिजात
वेदो३ऽवोदेवायेत्याज्यंतस्यप्रथममर्द्धर्चंपछोनवानंमरुत्वतीयवैश्वदेवयोश्चसूक्तशेषंशस्त्वाहूयोत्तमयापरिधा
योक्थवीर्यंजपतिभविभाउषास्त्वर्ज्योतिःश्लोकायत्वोक्थमवाचीत्युक्थशाइत्यध्वर्युराहसर्वासुशस्त्रयाज्यास्वग्न इं
द्रश्चेतियजति ९ आज्येसंस्थितेसुवतेस्तोत्रवतांशस्त्राणामेषेतिप्राहोत्तमात्प्रतीहारादूर्ध्वमाहूयशंसंतिप्रउगे
अंतरेणमाधुछंदसास्तृचानृचोव्यवयंतिताःपुरोरुचइत्याचक्षतेतासांपुरस्तादाहावःपरिधानीयायैवेषद्यद्वैश्व
देवीतस्यांहाभ्यांहाभ्यामवंसायहाभ्यांप्रणौतिसारस्वत्यांविकल्पःशंसेन्नवानित्यस्वाहावोवायुरग्नेगायत्रीभिःसाकं
गन्मनसायज्ञंशिवोनियुद्भिःशिवाभिरितिसप्तच्छस्त्वावायवायाहिदर्शतेतिसृणांत्रिंप्रथमं हिरण्यवर्तनीनरादेवा
पतीअभिष्टयेवायुश्चेंद्रश्चसुमुखाविंद्रवायूइमइतितिस्रः काव्ययोराजानेषुक्त्वादक्षस्यदुरोणेरिशादसास
धस्थेआमित्रंहुवइतितिस्रः दैव्यावध्वर्यूआगतंरथेनसूर्यत्वचामध्वायज्ञंसमंजाथेअश्विनायहरीरिषइति-
तिस्रः इंद्रउक्थभिर्भेदिष्टोवाजानांचवाजपतिः हरिवान्सुतासखाइंद्रायाहिचित्रभानोइतितिस्रः विश्वांदेवान्हव

महेस्मिन्यज्ञेत्यजोषसः तइमंयज्ञमागमंदेवासोदेव्याधियायेयज्ञस्यतनूरूथोविश्वआसोमपीतयेमासश्चरणीध
तइतितिस्रःवाचामहदेवींवाचमस्मिन्यज्ञेसुपेशसंसरस्वतींहवामहपावकान्नःसरस्वतीतितिसृणामुत्तमयापरि
धायोक्थवीर्यंजपतिवाचंमेजिन्वघ्राणंमेतृंपचक्षुर्मेपाहिश्रोत्रंमेवर्धयछतन्वंमेपाहियशोमेधेहिघोषायत्वोक्थ
मावाचीतिविश्वेभिःसोम्यंमधुतियजति १० तृवास्तोत्रियानुरूपाःप्रगाथाःरिहाणोमित्रावरुणानोगतमितिस्तो
त्रियानुरूपेमित्रावरुणस्यप्रवोमित्रायात्युक्थमुखंप्रमित्रयोरितिनवानामुत्तमयापरिधायोपनःस्रुतमागतमिति
यजति ११ आयाहिसुषुमेतिब्राह्मणाछंसिनस्तोत्रियानुरूपोशंसःसूक्तस्योक्थमुखमुत्तमेपरिहाप्येंद्रत्वावृषभमु
ग्रंवेदमीतितिसृणामुत्तमयापरिधायेंद्रक्रतुविदमितियजति १२ इंद्राग्नीआगतसुतमित्यछावाकस्यस्तोत्रि
यानुरूपोशंसःसूक्तस्योक्थमुखमिहेंद्रंमद्राग्नीउपह्वयइतिपंचेयंवामस्यमन्मनइतिनवानामुत्तमयापरिधायेंद्रा-
ग्नीआगतंसुतमितियजति १३ मित्रंवयमिंद्रमिंद्राथिनइंद्रेअग्नेतिस्तोत्रियाबृहत्पृष्ठस्यरथंतरमछावाकस्तो
त्रियमनुरूपंकुरुतेनरूपमुक्थमुखंचतुराहावाहोत्रकाहोताचातिरिक्तोक्थेषुस्तोत्रियानुरूपाभ्यांयच्चानंतरम
नुरूपात्परिधानीयायैचानुरूपादनंतरःप्रथगाथस्तस्मादूर्ध्वंपंचममध्यंदिनउक्थमुखात्सर्वेषांरात्रौयदाध्वर्यु
राहप्रशास्तःप्रसुहीत्योंसपीततिप्रशास्तआहदक्षिणतोपरयाद्वारानिःसर्पेत्युत्तरेणोदुंबरीदक्षिणेनब्रह्मण्येण
शालामुदंवोमाध्यंदिनायसवनाययथानिःसृसंप्रसृथययथासनमुपविशंतिशंअर्द्धः आदोमाध्यंदिनस्यस
वनस्यराजानमग्निपुरवेतिग्रावस्तुत्पूर्वयाद्वाराहविर्द्धानेप्रपद्योत्तरस्यहविर्द्धानस्यदक्षिणंचक्रमग्रेणदक्षिणा
तिष्ठन्सोमोपनहनेनमुखंपरिवेष्टयग्रावघोषंश्रुत्वासंप्रेषितोग्निष्टोत्यसंतन्वन्नर्द्धर्चेशोनवानंवाभित्वादेवस

वितुर्युंजतेधियआतूनइंद्रक्षमंतमानोभरदक्षिणेनोपक्रमस्वाभराप्यायस्वसमेत्वतइत्याप्यायतवतीनांतिसृणां
प्रथमामभिष्टुत्यार्बुदस्यहेहितीयामभिष्टुत्यार्बुदस्यहेतृतीयामभिष्टुत्यार्बुदस्येकांमृजंतित्वादशक्षिपएतमुत्यंदशा
क्षिपएतंमृजंतिमर्ज्यमितिमृष्टवतीरभिष्टुत्याकलशाअनूषताकलशोषुधावतिपरिप्रसोमतेरसइतिकलशावतीर
भिष्टुत्याप्यायितवतिप्रभृत्येवंविहूतोद्वितीयोपिसवःषष्ठीप्रभृतयःपंचाबंदस्येवंविहूतस्तृतीयोपिसवस्तिस्रोबुंद
स्यैकादशिप्रभृतयोयसिन्सवेबृहच्छक्वर्युर्बृहद्दंतीतितत्रषष्ठीप्रथमेवितंतेपवित्रेपवित्रंतइतिहेवियत्यवित्रमि
त्यकाप्रास्यधाराःप्रधाराअस्यप्रतेधाराइतिप्रक्षरंतीषुधारासुग्रहेषुगृह्यमाणेषुयाःकामयेतपावमानीनामिद्रा
येदोमरुत्वतइतितिस्रोनियछत्युत्तमेग्रहेगृहीतेबुंदस्योत्तमयापरिधायादायोत्मीषमुत्सृज्यतेतत्राहीनानांत्वंत्ये
हन्यर्बु माध्यंदिनस्यसवनस्येतिपुरोनुवाक्यामध्यंदिनेसवनइतिस्विष्टकृतोसाविदेवमित्युन्नीयमानसूक्तंहो-
तायक्षदिंद्रंमाध्यंदिनस्यसवनस्येतिप्रैषविवासोममभियमुयेतियजतिहितीयामेत्रावरुणस्यतृयाब्राह्मणाच्छंसि
नोर्वाडे—हीतिपोतुस्तवायुंसोमइतिनेष्टरिंद्रायसोमाःप्रदिवोविदानाइत्यछावाकस्यापू—अस्येत्याग्नीध्रस्य
नद्विदेवत्यर्तुयाजाउत्तरयोःसवनयोर्नबर्हिःकर्मछावाकस्यसमानमन्यत्रातःसवनेनेलामुपहूयप्रस्थि४दंवा
सुहमभिष्टुयात् १५ माध्यंदिनेनस्तुतेपवमानेनदधिघर्मेणचरंतियदिप्रवर्ग्यवानहोतर्बदस्येकऋउत्तिष्ठता
वपश्यतेतिप्रथमामभिष्टौतिश्रतंहविरिलुक्तेद्वितीयांसूक्तस्यदधिघर्मस्ययजेत्युक्तस्तृतीययायजत्यनवानमेकैकां
सप्रणयामभिष्टौतितथायजतिदधिघर्मस्याग्नेवीहीत्यनुवषट्कारोमयस्तदिंद्रियंबृहन्मयिदक्षोमयिक्रतुः घर्मस्त्रि
षुस्विरोचतआकूत्यामनसासहविराजाज्योतिषासहतस्यदोहमशीमहीतिभक्षमंत्रपशुपुरोलाशेनचरित्वातःपु २५

रोलाशेःसवनीयैश्चरंति १६ ४तान्भक्षयित्वैषदक्षिणाकालोद्वादशांशतंगवांदधादेकविंशतिप्रभृतिवायथोपप
दं १७ अग्नयेत्वामत्वंचरुणोददातुसोमृतत्वमशीयआयुर्दात्रेणधिमयोमत्वंप्रतिगृह्णतइतिहिरण्यंप्रतिगृह्णातिरु
द्रायत्वामत्वं॰वरुणोददातुसोमृतत्वमशीयगोर्दात्रेणधिमयोमत्वंप्रतिगृह्णतइतिगावृहस्पतयेत्वामत्वंवरुणोददा
तुसोमृतत्वमशीत्यश्वदात्रेणधिमयोमत्वंमयोमत्वंप्रतिगृह्णतइतिवासोयमायत्वामत्वंचरुणोददातुसोमृत्वमशीयह
योदात्रेणधिमयोमत्वंप्रतिगृह्णतइत्येकऋषिं प्रजापतयेत्वामत्वंवरुणोददातुसोमृतत्वमशीयप्राणोदात्रेणधिमयोम
त्वंप्रतिगृह्णतइतित्यन्यदोमितिवासर्वंकोदात्कस्माआदादित्यनुमंत्रयतेप्राण्युपस्पृशतीतरतअस्मत्रातामधुमतीर्दे
वत्रागछतप्रदातारमाविशतेतिदत्वाजयति १८ इंद्रायमरुत्वतइत्युक्तइंद्रमरुत्वतइतिपुरोनुवाक्याहोतायक्षदि
इंद्रमरुत्वतमितिप्रषःप्रजोषाइंद्रसगणइतियजतिथर्तंभक्षयित्वामरुत्वतीयंशंसत्यध्वर्योशो३सावो३इत्याहावःशास्त्रा
दौमाध्यंदिनेसवनेप्रातःसवनीकोतःशास्त्रमात्वारथंयथोतयइतिप्रातिपदंतृचंशास्त्वाहूयेदंवसोसूनमंधइत्यनुचरं
तृचंशास्त्वाहूयेंद्रनेदीयएदिहीतींद्रनिहवंप्रगाथंशास्त्वाहूयप्रनूनंब्रह्मणस्पतिरितिब्राह्मणस्पत्यंप्रगाथंशास्त्वाहूया
ग्निर्नेतेत्येकाशास्त्वाहूयत्वंसोमक्रतुभिरित्येकांशास्त्वाहूयपिंत्यपइत्येकाशास्त्वाहूयजनिष्ठाउग्रइतिषट्शास्त्वाहूयनि
विदंमहानस्मिन्प्रथमःप्रतिगरएकयाभूयसीःशास्त्वाविषमर्चांनामध्येसामर्चांनामेकंशास्त्वतृचानासूक्तविच्छावंत्ये
प्रथमेत्वाहावउत्तमाःपरिशिष्यतृतीयसवनेवियतंपछोनिविदःशंसत्युत्तमेप्रणवःपदेसूक्तशेषंशास्त्वाहूयोत्तमयापरि
धायोक्थवीर्यंजपित्वायेत्वहियेत्वात्यइतियजति १९ रथंतरंपृष्ठंनिष्केवल्येस्यबृहद्दाभित्वाश्रूराभित्वाहपूर्वपीतयइति
स्तोस्तोत्रियानुरूपौप्रगाथौरथंतरस्यत्वामिद्धिहवामहेत्वंह्येहिचेरवाइतिबृहतोयद्धावानेनिधाय्यापिबासुतस्यरसिन

इतिप्रगाथोरथंतरस्योभयंश्रुणवदितिबृहतइंद्रस्यनुवीर्याणीतिरथंतरपृष्टेतमुद्धीति बृहत्स्यस्पृष्टेनितरांपरिधानीया
ग्रांसेडुक्थवीर्येजपित्वापिबासोममिंद्रमंदतुत्वेतियजति २० उभयसाम्निरथंतरपृष्ठेयःसूक्तात्पूर्वःप्रगाथस्तमुद्धृत्यबृह
तोयोनिंग्रांसतिबृहत्पृष्ठेरथंतरस्योर्ध्वसामप्रगाथाउत्तरासंस्थास्वेनयोन्यनुग्रांसनमित्याचक्षतेबृहद्रथंतरयोरेवानु
ग्रांसेदितिहस्माहकौषीतकिःपरिमितग्रास्त्वःप्राऽतोग्निष्टोमस्तस्मात्प्रगाथमुद्धरतिस्तोत्रियायाहाचोनुरूपायधाय्यायै
प्रगायायसूक्तायनिविदेपरिधानीयायैचाश्वोनिविहरोवरोवा २१ वामदेव्यंमैत्रावरुणस्यकयानश्चित्रःकयात्वंनऊ
त्येतिस्तोत्रियानुरूपोकस्तमिंद्रेतिसामप्रगाथःसद्योदजातएवात्वामिंद्रवजिन्नात्रोन्नुषुणइतियजति २२ नौधसंब्रा
ह्मणछंसिनोरथंतरपृष्टेग्नेतंबृहत्पृष्टंवोदस्मंतत्वामिसुवीर्यमितिस्तोत्रियानुरूपोप्रगाथोनौधसस्याग्निप्रवःप्रसुश्रुत
मितिग्नेतस्याद्युत्येमधुमत्तमाइतिसामप्रगाथइंद्रःपृथिमितिनौधसेसाविसोमःपुरुहूतेतिग्नेतउद्ब्रह्मणीतिसमानमृ
जीषीवर्ज्जीतियजति २३ कालेयमछावाकस्यतरोभिर्वस्तरणिरित्सिषासतीतिस्तोत्रियानुरूपोप्रगाथाउदित्यस्यरि-
च्यतइतिसामप्रगाथोभ्यग्रहावधन्मामूषुणिबाचर्हस्येतियजति २४ ग्रास्त्रेषुप्रायेणायंयासमाम्नातंबृहतीपूर्वंकक
ुब्धासतोबृहत्युत्तरातंप्रगाथइत्याचक्षतेबार्हतोबृहत्यांपूर्वस्यांकाकुभःकक्षुभिर्बृहतींग्रास्त्वोत्तमंपादंप्रत्यादायोत्तरस्याः
प्रथमेनावसायद्वितीयेनप्रणुत्यतंप्रत्यादायतृतीयेनावसायोत्तमेनप्रणौतितास्त्रिस्त्रोभवंतिबृहतीपूर्वोत्तरेकक्षुभोबृह
द्रथंतरयोर्होत्रकाणांचयत्रैतेप्रष्टेप्रगाथस्तेसर्वत्रयज्ञायज्ञीयस्येंद्रनिहवब्राह्मणस्यत्यानांचातोन्यत्रबार्हतीनांबृहतीं
ग्रास्त्वोत्तमंपादंद्विःप्रत्यादायावसायार्ह्वेनोत्तरस्याःप्रणुत्यद्वितीयंपादंद्विःप्रत्यादायावसायोत्तमेनार्ह्वेनप्रणौतितास्ति
स्त्रोबृहत्यउत्तमंकक्षुभःप्रत्यादत्तेसतोबृहत्याद्वितीयंतास्तिस्रःकक्षुभस्त्रोत्रियत्वादनुरूपत्वाद्वा २५ एतेधर्मेप्रगाथा २६

लभंतइंद्रनिहवोस्तोत्रियोब्राह्मणस्यत्याश्चद्वाभ्यामवसायद्वाभ्यामवसायेकेनप्रणौतिपंक्तीनांपङ्क्तिष्टुब्जगतीना
मक्षरपंक्तीनांद्विपदानांचसप्रणवोद्वितीयश्चचतुर्थश्चयास्तुपंचपदास्त्रैष्टुभेप्रायेजागतेवायत्रपुनःपदंस्यात्तौतत्रस
मस्येन्नपदेनपुनःपदस्यविप्रयोगोस्युत्तमावपुनःपदेद्वाभ्यामवसायद्वाभ्यामवसायद्वाभ्यांप्रणौतिषड्यवानांपुनःसदा
नांद्वाभ्यामवसायापुनःपुनःपदानामेकेनप्रणौतिद्वाभ्यामवसायैकेनाष्टाक्षरस्तुप्रणवनीयएकेनावसायसप्तप
दानांद्वाभ्यांप्रणौतिद्वाभ्यामवसायद्वाभ्यांप्रथमेषुरात्रिपर्यायेषुगायत्राणांस्तोत्रियानुरूपाणांप्रथमान्यादानभ्यस्यंति
मध्यमान्मध्यमेषूत्तमोनुत्तमेषर्द्वंशोवाप्रातःसवनंस्तोत्रियानुरूपांश्चप्रगाथान्परिहाप्य २६ त्रिपदागायत्युष्णिक्पु
रउष्णिक्कक्कुब्विराड्बृहतीपूर्वाचतुष्पदोत्तराविराड्बृहतीजगत्यनुष्टुब्त्रिष्टुप्पंचपंक्तीपंक्तयेत्यतिछंदसांसहिताहो
नमारुतमित्यष्टौद्विपदायास्तेष्टाक्षराःप्रायेणाहादशाक्षराजगत्यास्तृतीयोचोष्णिग्बृहत्योःसतोबृहत्याश्चप्रथमतृतीयो
मध्यमःकक्षुभःप्रथमःपुरउष्णिहएकादशाक्षरात्रिष्टुब्विजोरुत्तरस्यादशाक्षरास्तामक्षरपंक्तिरित्यप्याचक्षतेपंचभिः
पंचाक्षरैःपदपंक्तिःपञ्चपदाष्टाक्षराजगत्याएकेनाहाभ्यामित्यूनकेनिवृदतिरिक्तेभुरिक्समपाद्यभागेनाहार्यस्यर्चःसमि
तास्तस्यपादभागेनसंपन्नागायत्युष्णिहावनुष्टुबृहत्योपंक्तिश्चत्रिष्टुज्जगत्यावित्यानुपूर्व्यंछंदसांचतुर्विंशत्यक्षरादी-
नांचतुत्तराणांचतुरुत्तराणां २७ इतिशांखायनसूत्रेसप्तमोध्यायः ७ ॐयथामध्यंदिनायैवमूर्ध्वंम
ध्यंदिनात्प्रसर्पेत्यादौतृतीयास्यसवननस्यादित्यग्रहेणचरंत्यादित्येभ्यइत्युक्तआदित्यानामवसेतिपुरोनुवाक्याहोता
यदादित्यानितिप्रैषआदित्यासोअदितिरितियजतिनाहुतिमन्वीक्षतेनभक्षयतिसावित्रग्रहेचार्भवेणस्तुतेपवमानेन
मनेःतादीक्षांतंपशुकर्मकृत्वातःपुरोडाशैःसवनीयैश्चरंति १ तृतीयेधानाःसवनइतिपुरोनुवाक्याग्नेतृतीयेसव

नऽइति स्विष्टकृत ऽइोपयातेत्युन्नीयमान स्रुक्हो तायक्षदिंद्रंतृतीयस्यसवनस्येतिप्रैषऽइंद्रऽभुग्निर्वाजवद्भिरितियजति द्वावरुणासुतपाविति मैत्रावरुणऽइंद्रश्चसोममितिब्राह्मणाछंस्यावोवहंत्वितियोतामेवनऽइतिनेष्टेंद्रावि ष्णूपिबतमित्यछावाकऽइंस्तोममित्याग्नीध्रःसमानमन्यत्प्रातःसवनेनेत्सामुपवृह्यप्रस्थितान्भक्षयित्वापुरोळाशस्यपरिवापमिश्रस्यनाराशंसानांसन्नानांयथाचमसंदाक्षेणतस्रीस्रीनपिंडानुपास्यत्यत्रपितरोमादयध्वंयथाभागंपितर आवृषायध्वमितिपिंडेपिंडे २ देवायसवित्रऽइत्युक्तोभूर्देवऽइतिपुरोनुवाक्यांहोतायक्षद्देवंसवितारमितिप्रैषोदमूनादेवःसवितावरेण्योदधद्रत्नदक्षपितृभ्यआयुनिपिबात्सोममममदन्येनमृष्टपरिज्मातिद्रप्तेअस्यधर्मणीतियजत्यध्वर्योशोशोसावो ३ इत्याहावःस्रुस्यादौतृतीयसवनेसोक्थेप्रातःसवनिकौंतःस्रुस्रेषोलशिप्रभृतोचतत्सवितुर्वृणीमहेधानोदेवसवितरितिनुचौप्रतिपदनुचरौवैश्वदेवस्याभूर्देवऽइतिसावित्रयर्कयाचदग्निश्चस्वभूतेद्वाभ्यामिष्टयेविशंतीतिचतिसृभिश्चवहसेत्रिंशताचनियुद्भिर्वायविहतामिंमुंचप्रधावायज्ञैःपृथिवीक्रतारधेतिद्यावापृथिवीयंमद्यानस्मिन्प्रतिगरःसुरूपकृतुमित्येकातक्षन्रथमित्यार्भवेमयंवेनोयेभ्योमातेवापित्रऽइत्येकपात्निन्यआनोभद्राऽइतिवैश्वदेवस्योत्तमेशिष्याष्टानिविदंपरिधानीयोत्तमापछोहिरर्द्धर्चावास्तृतीयमुक्थ्यवीर्यंजपित्वाविश्वेदेवाःशृणुतेममितियजति ३ घृतस्ययजेत्युक्तोघृतंमिमिक्षऽइत्युपांशुयजतिसोम्यस्ययजेत्युक्तस्तसोमपितृभिरितियजति घृतस्ययजेत्युक्तःपुरुविळोविक्रमस्वोरुक्षयायनस्रुधिघृतंघृतयोनेपिबप्रप्रयज्ञयंतिंतिरेत्युपांशुयजतिविकल्पःपरीज्यायांसौम्यहोतावेष्यांगुलिभ्यांसर्पिरुपस्पृशतिचक्षुष्याअसिचक्षुर्मेपाहीतिचक्षुषीविमार्ष्टि ४ अग्नीत्पात्रीवतस्ययजेत्युक्तोगोभिरग्नेसरथमित्युपांशुयजत्यभक्षयित्वाग्रहमादायपूर्वयाद्वारासदःप्रपद्योत्तरतोनेष्टारमुपोपविश्योपस्थेवानेष्टरुपहूयस्येत्युक्तोभक्षयित्वोपस्पृशत्ययथैतंप्रत्येत्य ५ यज्ञायज्ञीयंस्तोत्रमाग्निमारुतस्यवैश्वानरायपशुपाजसऽइतिवैश्वानरीयमातेपितरित्येकाप्रत्यक्षसऽइतिमारुतंयज्ञावोअग्नयेदेवोवोद्रविणोदाऽइतिस्तोत्रियानुरूपोप्रगाथोयज्ञायज्ञीयस्यप्रतन्यसीमितिजातवेदसीयमापोहिष्ठीयास्तिस्रउतानोहिर्बुध्यःशृणोत्येकादेवानांपत्नीरितिहेराकामहमितिहेअविदद्दक्षमित्यक्षरपंक्तयस्तिस्रउदीरतामितिपैत्र्यस्तिस्रऽइयंयममातलीकव्यैरंगिरोभिरितियाम्यःस्वादुष्किलीयास्तिस्रोमहीनासुप्रतिगरोयोरोजसाविष्णोर्नुकंतंनुतन्नित्येकपात्निन्यएवानइंद्रोमघवेतिपरिधायोरक्थवीर्यंजपित्वाग्नेमरुद्भिःशुभयाद्भरितियजति ६ प्रथमानिविंमरुत्वतीयस्यद्वितीयानिष्केवल्यस्यतृतीयाप्रभृतयोवैश्वदेवाग्निमारुतयोरुत्तमाषोलशिनोयावंतिसूक्तानितावत्योनिविदःसूक्तस्यसूक्तस्याहावःपुरस्तान्निविदोनिविदश्चैकैकस्याश्चैकपात्निन्याःपरिधानीयायैचवैश्वदेवेप्रतिपदनुचरोयोराग्निमारुतेस्तोत्रियानुरूपयोरापोहिष्ठीयानांदेवानांपत्नीनांराकायाश्चाक्षरपंक्तीनांपैत्र्याणांयामीनांस्वादुष्किलीयानांचवियतंशस्त्रंवैश्वदेवस्याभ्यग्निमारुतस्यापोहिष्ठीयाःपरिहाप्यासुसोमात्सादयित्वानुयाजादिशंयंतंपशुकर्मकृत्वा ७ हारियोजनेनचरंतितिष्टासुकमितिपुरोनुवाक्याधानासोमानामिंद्रेतिप्रैषोयुनज्मितऽइतियाज्याधानासोमानामग्नेवीहीत्यनुवाक्यांद्वारःसोमस्याग्नऽइतिवाप्सुधूतस्यदेवसोमतेमतिविदोनृचिष्टुतस्तोत्रस्यशस्त्रोक्तास्येष्टयजुषोयाश्वसनिर्गोअनिर्भक्षस्तस्यतउपकृतस्योपकृतोभक्षयामीतिप्राणभक्षान्भक्षयित्वाधानाव्याद्धतेभूयिष्ठाहोलिप्सेतयेनप्रातःसवनेप्रसर्पतितेननिःसर्पतियथाहत्यहसवऽइतिघृत्व्यान्समीक्ष्याग्नीध्रीयमुत्तरेणाहवनीयमायंतिभूर्भुवःस्वःस्वाहासत्वंनोअग्नेवमस्त्वंनोअग्नेवरुणस्यातदसुमित्रावरुणेत्याग्नीध्रीयेप्रायश्चित्ताहुतीर्जुह्वत्यापुरस्तामाप्रजयापशुभिःपूरयतेत्याहवनीयस्यभस्मांतेधानान्कृत्य ८ पंचपंचशकलानाद्धतआत्म

ऋतस्यैनसोवयजनमसिमनुष्यऋतस्यैनसोवयजनमसिपितृऋतस्यैनसोवयजनमसिदेवऋतस्यैोःनसोवयजन
मसिथच्चाहमेनोविद्वांश्चकारयच्चाविद्वांस्तस्यसर्वस्यवयजनमसीतिसच्याघृतउत्तरेणाहवनीयमप्सुसोमान्यथाच
मसंपश्चाडुपोपविश्यपवित्राण्यावधायचेष्टयंतेसमापोअद्भिरग्मतसमोषधयोरसेनसंरेवतीर्जगतीभिःपृच्यंतांसंम
धुमतीर्मधुमतीभिःपृच्यंतामितिभिःपृच्यंतामितिसमुपरुतःस्मरत्यप्सुधूतस्यदेवसोमतेमतिविदोयोश्वसनिर्गोसनि-
र्भक्षस्तस्यउपरुतस्योपरुतोभक्षयामीतिप्राणभक्षाञ्जक्षयित्वाछायंवोययोरोजसिप्राचीर्निनीयोदीर्वीर्वासमुद्रंवइत्य
ग्निमंन्यइोनोदेवीयाग्निश्चतस्रोग्निरोग्निश्चयसमानंप्राणमर्ज्जनंमुखविमार्जनंचदक्षिणाघृतआग्नीध्रीयेदधिप्राश्नय
थादधिभक्षंपन्नीसंयाजान्संरुध्यघृतेनुसमिष्टयजुःषु १ अवभृथमवैतिपुनर्मामैत्विंद्रियंपुनरात्माद्रविणंब्राह्मणंच
पुनरग्नयोधिष्ण्यासोयथास्थानंधारयंतामिहैवेतियजमानोधिष्ण्यात्समीक्ष्यात्रानूबंध्यायांवासंस्थितायामृत्विजःसमी
क्षेतउभावीयुवानासत्यादाधर्मणासत्यस्यधर्मणस्यतीविस्रविस्रजामहामहाइत्युरुंहिराजेत्यनुसंयज्यसर्वेसाम्नोनिधन
मुपयंतिनमोवरुणायाभिष्टितोवरुणस्यपाशाइत्यप्सुपादमवधाय १० वारुणीभिःपौर्णमासंविकारोस्वग्नेस्सुमेसो
मइतिवाप्सुमेतौतिष्टन्यजत्युद्धत्तमंवरुणावतेहेलःसत्वानाअग्नेवमस्त्वेनोअग्नेवरुणस्यविद्वानित्यग्नीवरुणावादिश
तिननिगदमाहब्रूयाद्वापबर्हिषःप्रयाजानुयाज्यजतिप्रयाजादिरनुयाजांतास्त्विष्टकृदंतावाज्यभागौवापरिहाप्या
नुयाजौच यन्स्त्रियावकुसतंयेनामामृशतंस्फरांयेनाक्षामप्यषिंचतंयेनेमांपृथिवींमहींवयद्यंतदश्विनायशस्ते
नमामभिषिंचतमितिहोताप्युक्षतउपेछिवेनचक्षुषागृह्याग्नेरेमिमानुषइत्यागच्छन्यजमानःइहोसहस्रदक्षिणो
पियूषानिषीदत्वित्यपविश्याहवनीयेसमिधावादधातिदेवानांसमिदसीतिपूर्वांतूष्णीमुत्तरांतूष्णींचपत्नीगार्हप

२८

त्ये ११ प्रायणीययोदयःनीयोव्याख्यातविपर्यासायाज्यापुरोनुवाक्यानांस्विष्टकृतःपरिहाप्यपथ्यास्वस्तिचतुर्थी
यजतितृतीयंसवितारंमैत्रावरुणाचवशानूबंध्यापयस्यावावांमित्रावरुणातनूवांमित्रावरुणेतिपुरोनुवाक्यायुवं
वस्त्राणियद्वंहिष्ठंप्रवाद्वेतियाज्यादीक्षणीयाप्रभृत्यानूबंध्यायाःसंस्थानाम्नवेदपत्नीवायेचेतिनस्तृणात्यनूबं
ध्यांवाचयित्वाग्नेहोणाग्नीध्रीयंधिष्ण्यंस्तृणातिमापोमोषधीर्हिंसीःशुगसियंहिष्मस्तेशुगृच्छनुधाम्नोधाम्नो
राजंस्तंतोवरुनोमुंचयमापोअध्याइतिवरुणेतिशफामहेततोवरुणनोमुंचेतिहृदयशूलमुपरुध्यस्रुमित्रियान
आपषयःसंत्यित्यपस्पृश्यदुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मइतिदक्षिणानिरुछंक्षत्याज्यभागप्रभृतिवा
पयस्यामावास्याविकारोनिगदेलांता १२ उहडुःदवसायैवैष्णव्यर्चापूर्णाहुतिंहुत्वोदवसानीययायजत्याग्नेयीष्टिःपौ
र्णमासीविकारोयाःपुनराधयेताहविषःस्विष्टकृतश्चपंचकपालेपोनराधेयिकांष्टिःसंस्थितायांसायमग्निहोत्रंजुहो
ति १३ मंद्रयावाचाप्रातःसवनमुच्चैस्तरामाज्यात्प्रउगमध्यमयामाध्यंदिनमुच्चैस्तरांमरुत्वतीयानिष्केवल्यमयातृ
तीयसवनमुच्चैस्तरांवैश्वदेवादाग्निमारुतमुत्तमयावामाध्यदिनंमंद्रयातृतीयसवनंमध्यमयावा १४ यस्मैप्रेष्यत्यात
स्यापवर्गाद्वावंयछत्याहावप्रभृतिचानुवषट्कारात्प्रातरनुवाकेब्रह्माभक्षयित्वाचास्तोत्रस्यप्रसवात्प्रसवप्रभृतिचानुव
षट्कारादतिप्रैषांतंश्रुत्वावसतीवरीणांपरिहरणाद्यसूद्रप्सस्कंदतिद्रप्सश्चस्कंदेतिविघुषाहोमःपुरस्तात्पवमानानांस
र्पतश्चानुसर्पतिमैत्रावरुणश्चाग्निचित्यायांचाग्रेप्रणीयमानेप्रतिरथंजपतिविश्वाआशादक्षिणावंतःसर्वोदेवानायात्वि
हस्राहाकृतस्यधर्मस्यमध्वःपिबतमश्विनेतिमहावीरमनुसंयनअश्विनाघर्मेघायंतंहार्द्दीनमहर्दिवाभिरूतिभिः तत्रा
यणेनमोघोवापृथिवीभ्यामितिवषट्कृतेअपातामश्विनाघर्ममनुघावापृथिवीअमंसातांइहैवरातयःसंत्वित्यनुवषट्कृते

समानमन्यदेनिर्दिष्टमितिसोमेब्रह्मकर्म १५ अर्हः इंद्रोमरुत्वानसोमस्यपिबनुमरुत्सोत्रोमरुद्गणःमरुद्वृधोमरुत्स खा यर्ईमेनंदेवाअन्वमदन्नहूर्येवृत्रतूर्येशंवरहत्येगविष्टौअर्चंतंगुत्यापदापरमस्यांपरावतिवधीवृत्रंसृजदयःमरु तामोजसासह आदींब्रह्माणिवर्द्धयनअनाधृष्यान्योजसाकृण्वंदेवेभ्योदुवः। मरुद्भिःसखिभिःसहइंद्रोमरुत्वाँइहश्रव दिहसोमस्यपिबतु प्रेमांदेवोदेवहूतिमवतुदेव्याधिया। प्रेदंब्रह्मप्रेदक्षत्रंप्रेमंसुन्वंतंयजमानमवतु चित्राश्चित्राभिरू तिभिः श्रवद्ब्रह्माण्यवसागमद्यथोक्थवीर्यंरूपमनुरूपंप्रतिरूपंसुरूपमिहोपोयोभद्रमाश्रुण्वतेत्वोछामवाचींद्रायेति १६ इंद्रोदेवःसोमंपिबतुएकजानांवीरतमः भूरिजानांतवस्तमःदृयीःस्थातापृश्नेःप्रेतावज्रस्यभर्त्ता पुरांभेत्तापुरा दमजिपांनेता सत्वनांनेतानिजघ्निर्दूरेश्रवाःउपमातिहंसनावान इहाशंदेवोवभूवानइंद्रोदेवइहश्रवदिहसोमंपि बतुप्रेमादेवेइतिसमानमथोक्थवीर्यंसम्यालसिस्वरालसिविरालसिराजास्यभिभूरस्यभिभूयास्मवयंयंद्विष्मोपश्रु ण्वतेत्वोक्थमवाचींद्रायेति १७ सवितादेवःस्येमस्यसत हिरण्यपाणिःसृजिद्दःसुवाद्दुःसंगुरिः त्रिरह्नस्त्यसवनः यःप्रासुवेद्दसुधितीउभेजोष्ट्रीसवीमनिश्रेष्ठंसावित्रमासुवंदोग्ध्रींधेनुंवोल्हारमनड्वाहंआशुंसप्ति जिष्णुरथेष्ठांपुरंधि योयोषांसप्रेयंयुवानंसवितादेवःपरामीवासाविषत्यराघद्गंसं इहश्रवदिहसोमस्यमसत प्रेमांदेवइतिसमानं १८ द्यावापृथिवीसोमस्यमसतां प्रेमांदेवइतिसमानं १८ द्यावापृथिवीसोमस्यमसतां पिताच।माताचधेनुश्चऋषभ श्चधन्याचधिषणाचसरेताश्चसुदुघाचशंभूश्चमयोभूश्चऊर्जस्वतीचपयस्वतीच द्यावापृथिवीइहश्रुतामिहसोमस्यम सतां प्रेमांदेवीदेवहूतिमवतांदेव्याधिया प्रेदंब्रह्मप्रदक्षत्रंप्रमंसुन्वंतंयजमानमवतां चित्रेचित्राभिरूतिभिः श्रु तांब्रह्माण्यावसागतां १९ ऋभवोदेवाः सोमस्यमसत विष्वीस्वपसः कर्मणासुहस्ताः धन्याधनिष्ठाः शम्याश्च

MEMORIAL

मिष्ठाःशाच्याश्चाचिष्टाः येधेनुंविश्वजुवंविश्वरूपामतक्षनअतक्षंधेनुमभवद्विश्वरूपीअबुभ्रान्संकनीनामदंतःअयुंज तहरीअयुर्देवाँउपसंवत्सरेसपशोयज्ञियंभागमायन् ऋभवोदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमसतप्रेमांदेवादेवहूति मवंतुदेव्याधिय प्रेदंब्रह्मप्रेदक्षत्रंप्रेमंसुन्वंतंयजमानमवंतु चित्राश्चित्राभिरूतिभिः श्रवब्रह्माण्यावसागमन २० विश्वेदेवाःसोमस्यमसत।विश्वेवैश्वानराःमहिमहांतःपृक्षान्नानेमतिथीवानःआरक्षापवतेवाहसः येद्यांचपृ थिवींचातस्थुःअपश्यस्थश्चब्रह्मचक्षत्रंचबर्हिश्चवेदिंच।यज्ञंचोरुचांतरिक्षं वातात्मानोअग्निदूताः येरुत्रयएकादशासः त्रयश्चत्रिंशाश्चात्रयश्चत्रीचशतात्रयश्चत्रीचसहस्रा तावंतउदरणेतावंतोनिवेशनेतावतीःपत्नीः तावतीर्म्राः तावंतोग्निषाचः।तावंतोरातिषाचः अतोवोदेवाभूयांसस्तुमावोदेवाअविद्मासामाविद्मासायुराविक्षि।विश्वेदेवाइहश्रवन्नि हसोमस्यमसतप्रेमांदेवाइतिसमानमथोक्थवीर्यंभूतमसिभविष्यदसिविभूतमसिप्रभूतमसिसदसिचक्षुरस्योजोसि भद्रमसिश्रुतायैत्वावाचींद्रायोक्थंदेवेभ्यः २१ अग्निर्वैश्वानरःसोमस्यमसतविश्वेषांदेवानांसमितअजस्रंदेव्यंज्योतिः योविश्वोमानुषीभ्योदीदेत् द्विषुपूर्वासुदिघतानः अजरउषसामनीकेआयोद्यांभात्यापृथिवींउर्वंतरिक्षंज्यो ५ क्षिप यज्ञियायशर्मयसत।अग्निर्वैश्वानरइहश्रवदिहसोमस्यमसत्प्रेमांदेवइतिसमानं २२ मरुतोदेवाः सोमस्यमस न। स्रुष्टभःस्वर्काःअर्कस्तुभोवृहद्वयसः।नभस्यावर्षनिर्णिजः।त्वेषासःपृश्निमातरः।शुभ्राहिरण्यखादयः।तवसोमं दृदिष्टयः।शूराअनाधृष्टरथाःमरुतोदेवाइहश्रवन्निहसोमस्यमसत प्रमांदेवाइतिसमानं २३ अग्निर्जातवेदाः-सोमस्यमसत।स्वनीकश्चित्रभानुःअग्रोषिवानदृहपतिः निरस्तमासिदर्शतः घृताहवनईड्यः बहुलवर्मास्यृतय ष्ठ प्रतीत्याशाचूंजेतापराजितः।अग्नेजातवेदोभिक्रम्यमभिसहआयछस्व।सुवीरोस्तुग्राः।समेद्वारमहसःपाहि

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

अग्निर्जातवेदाऽइहश्रवदिहसोमस्यमन्नत। प्रेमांदेवऽइतिसमानमथोक्थवीर्येनेजोसिष्विरसिप्रथिष्ठिरसिविधृतिरसिधरणमसिधर्त्रमसिध्रुर्योस्याश्रुत्यैत्वावाचींद्रायोक्थदेवेभ्यः २४ अस्यमदेजरितरिंद्रःसोमस्यमन्नत। दअस्यमदेजरितरिंद्रोहिमहनअस्यमदेजरितरिंद्रोवत्रमहन।अस्यमदेजरितरिंद्रउद्यामस्तभ्नोदप्रथयत्पृथिवीं।अस्यमदेजरितरिंद्रोव्यंतरिक्षमतिरदासूर्यंदिवैरयत्।अस्यमदेजरितरिंद्रउदार्यंवर्णमतिरदवदासंवर्णमहन्।अस्यमदेजरितरिंद्रोपिन्वदपितोजिन्वदजुवः।अस्यमदेजरितरिंद्रवपंफणतःपर्वतानप्रकुपितांअरम्णात्।अस्यमदेजरितरिंद्रऽइहश्रवदुपगिष्टात्।अस्यमदेजरितरिंद्रऽइहश्रवदिहसोमस्यमन्नत। प्रेमांदेवऽइतिसमानमथोक्थवीर्येरोहोभ्यांरोहोब्रध्नस्यविष्टपंस्वर्ग्यातनूर्नाकऽइतिनाकऽइति २५ इतिशांखायनसूत्रेअष्टमोध्यायः समाप्तः श्रीरस्तु श्री छ श्री